

Mjölnareholmen

Vård- och underhållsplan

Rapport: 2017:16

Rapportnamn: Mjölhareholmen, Vård- och underhållsplan

Utgåva: Endast publicerad på hemsida

Utgivare: Länsstyrelsen Blekinge län, 371 86 Karlskrona

Hemsida: www.lansstyrelsen.se/blekinge

Dnr: 434-3723-17

ISSN: 1651-8527

Författare/Kontaktperson: Jimmy Juhlin Alftberg, Cissela Olsson och Anna-Karin Skiöld

Foto/Omslag: Cissela Olsson, 2017

Layout: Länsstyrelsen i Blekinge

Länsstyrelsens rapporter: www.lansstyrelsen.se/blekinge/tjanster/publikationer

Förord

Blekinge museum har på uppdrag av Länsstyrelsen i Blekinge upprättat denna vård- och underhållsplan (hädanefter benämnd VoU-plan) över byggnadsminnet Mjölmarholmens kruthus och våghus. Arbetet utfördes under juli–september 2017.

Inledningsvis bör det nämnas att VoU-planer generellt sett inte är ”eviga” dokument, utan en handling som i första hand avser bringa ordning på en äldre eller pågående skadebild samt vara ett stöd inför det fortsatta löpande underhållsarbetet. Planen upprättas efter de förutsättningar som är rådande vid inventering- och dokumentationstillfället och i händelse av till exempel svår storm eller sträng vinter kan åtgärdsbehoven kräva omdisposition och/eller utökas. Under gynnsamma förhållanden bör därför denna VoU-plan till sin helhet kunna äga giltighet under en period av cirka 10–12 år. Därefter bör den kompletteras/revideras eller göras om (om skadebilden drastiskt förändrats).

Innehållsförteckning

Förord	4
Innehållsförteckning	6
Byggnadsminnet Mjölhareholmens kruthus och våghus	1
Administrativa uppgifter	1
Vad är ett byggnadsminne?	2
Kort beskrivning av byggnadsminnet	3
Kruthuset	3
Våghuset	3
Corps de garde	3
Markområde	4
Framtidsplaner och önskemål	4
Historik	5
Kruthusets och våghusets historik i sammandrag	13
Detaljbeskrivning av byggnads-minnets skyddade delar	14
Kruthuset	14
Våghuset	28
Markområde	33
Vård- och restaureringsplan	39
Årligen återkommande åtgärder	39
Råd och anvisningar	39
Grund	39
Panel	40
Tak	40
Plåt	40
Fönster	40
Murning	40
Målning	41
Markskötsel	42
Lathund för det årliga vård- och underhållsarbetet	43
Fotodokumentation	44
Litteratur- och ritningsförteckning	45
Bilaga 1 – Byggnadsminnesbeslut	46
Bilaga 2 – Uppmättningsritningar	51

Byggnadsminnet Mjölhareholmens kruthus och våghus

Administrativa uppgifter

Objekt:	Mjölhareholmens kruthus och våghus
Landskap:	Blekinge
Kommun:	Karlskrona
Socken:	Karlskrona stadsförsamling
Fastighetsbeteckning:	Karlskrona 2:13
Byggnader på fastigheten:	Kruthus Våghus Corps de garde (ingår ej i byggnadsminnet)
Skyddsstatus:	Byggnadsminnesförklarat 1968-11-28
Nummer på byggnadsminnet:	6
Fastighetsägare:	Karlskrona kommun
Brukare:	Karlskrona kommun

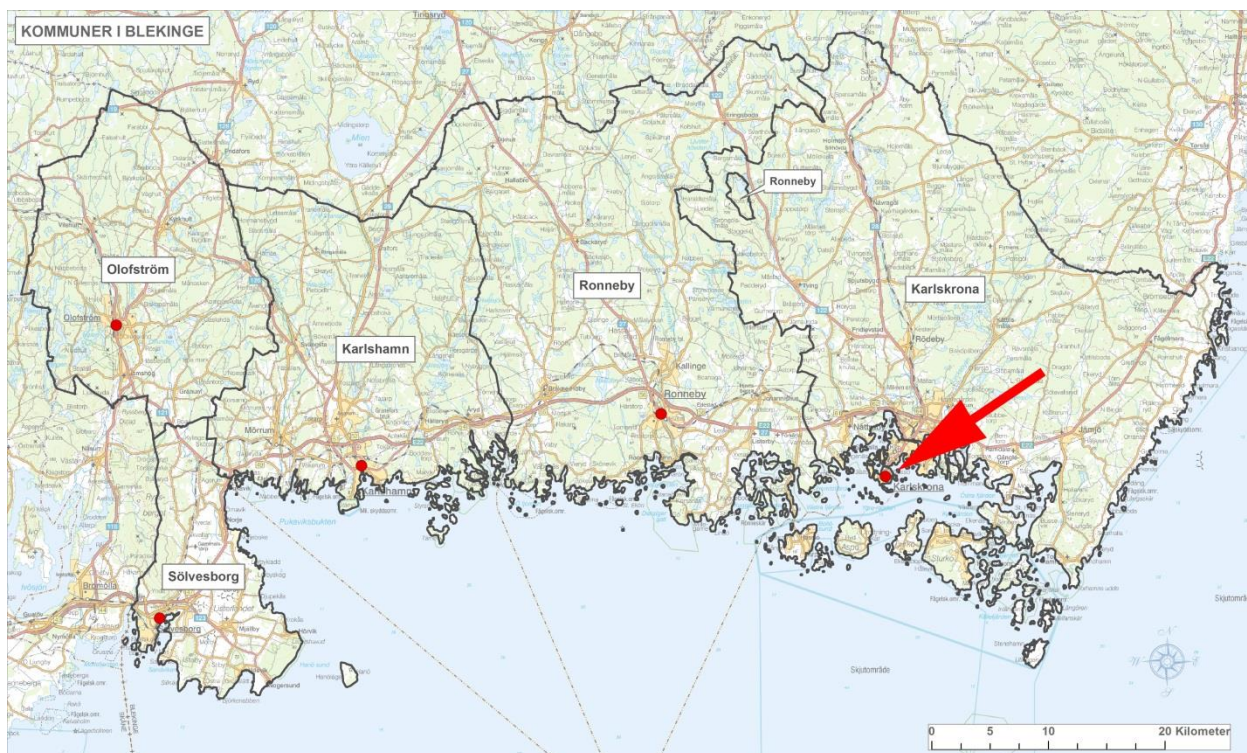

Fig. 1. Blekinge, röd pil markerar Mjölhareholmen, som är beläget centralt i Karlskrona stad, strax öster om Trossö.

Fig. 2. Vy mot kruthuset och våghuset.

Vad är ett byggnadsminne?

På Länsstyrelsens i Blekinge hemsida finns följande att läsa om byggnadsminnen och hur de skyddas enligt lag: ”I Kulturmiljölagen 3 kap 1 § står att en byggnad som har synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras för byggnadsminne av Länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminne enligt detta kapitel får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde. Lagen har tillkommit för att ge ett varaktigt skydd åt bebyggelse av nationell betydelse och säkra ett bevarande inför framtiden. Urvalet av byggnadsminnen ska öka förståelsen av vår historia och spegla ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Aspekter som kan vägas in vid en byggnadsminnesförklaring är bland annat en byggnads arkitektur, byggnadsteknik, material, konstruktion, men även byggnadens eller anläggningens historik, sociala betydelse och placering i miljön är av betydelse.

Vem som helst har rätt att väcka fråga om byggnadsminnesförklaring hos Länsstyrelsen. Det är sedan länsstyrelsen som efter en utredning fattar beslut om byggnadsminnesförklaring. Berörda parter, såsom ägare, kommun och Riksantikvarieämbetet, hörs för yttrande.

I byggnadsminnesbeslutet ska framgå vad som omfattas av byggnadsminnet och vilka skyddsföreskrifter som gäller. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för länets byggnadsminnen. Underhåll och förändringar av ett byggnadsminne ska därför genomföras i dialog och samarbete med länsstyrelsen för att säkra att det kulturhistoriska värdet bibehålls. Kontakt med myndighet ska tas i god tid innan arbete påbörjas.”

Kort beskrivning av byggnadsminnet

Kruthuset och våghuset är belägna på fastigheten Karlskrona 2:13 på ön Mjölmarholmen. Kruthuset är uppfört under åren 1730–39 och våghuset på 1760-talet. På fastigheten finns också ett corps de garde, ett vakthus, som troligen härrör från 1760-talet.

Kruthuset

Regktangulär, terränganpassad byggnad i två våningar, uppförd av till större delen grovtuktad och delvis sprängd natursten. Grunden är något utskjutande och svagt konformig. Övre partiet, som är murat med flata kalkstensplattor, är något utkragat i förhållande till fasaderna. Utkragningen vilar på en finhuggen kalkstensgesims med vulstprofil. Murning och fogning är utförd med kalkbruk (dock finns vissa sentida inslag av cementfog). Ovanpå den övre utkragningen finns ett flackt skyddstak, löpande som en gördel runt byggnaden. Ett stolpverk av grovt timmer bär upp ett flackt helvalmat sadeltak (ett sk fredstak). På taket finns en åskledare. Både det mindre ”gördeltaket” och sadeltaket är täckta med takpapp. Partiet mellan utkragningen och sadeltakets takfot täcks runt hela byggnaden med locklistpanel, målad med faluröd slamfärg. Ett flertal luckor, av vilka merparten är fast fixerade, finns i panellivet.

Bottenplan nås via en järndörr på sydvästra kortsidan. Vidare nås plan 2 via en trätrappa från bottenplan. Vinden (batteridäcket) nås via en smal järndörr på nordvästra långsidan, och vidare upp genom en i muren integrerad trumma. Klätteranordning i form av järnstänger finns inmurad i trumman. På bägge våningsplanen finns timmerkonstruktioner/inredning för förvaring av kruttunnor. Innertaket på plan 2 utgörs av ett murat valv. Övriga golv och tak utgörs av grova, brädor, fästa i varandra med trädubb (spont saknas). Vinden är helt oinredd, bortsett från en lång stege som leder till en inspektionslucka.

Byggnaden är försedd med en järnlucka på sydvästra kortsidan, ovanför porten, och två fönster på nordöstra kortsidan. Omedelbart ovanför det övre fönstret finns en järnlucka. Därutöver finns tre öppna ljusgluggar i anslutning till vindsuppgången på nordvästra långsidan samt sex stycken järnlucketäckta ventiler strax ovan grunden, fördelade runt byggnaden. Samtliga dörr-, fönster och luckomfattningar i fasaderna är murade med flata kalkstenar.

Våghuset

Mindre, kvadratisk kalkputsad tegelbyggnad i ett våningsplan, med spetsigt, plåttäckt tälttak och utskjutande taktassar. På takspetsen finns en åskledare. Putsen är avfärgad i ljus ockragul kulör, och den utkragade grunden i grå kulör. En rödmålad pardörr finns på nordöstra fasaden, samt innanför denna ytterligare en invändig pardörr, och en rödmålad fönsterkarm med tillhörande fönsterlucka finns på vardera nordvästra och nordöstra fasaden (fönsterbågar saknas, järngaller innanför luckorna). En smal tegelmurad skorsten är placerad på sydvästra takfallet.

Byggnaden är oinredd, med brädgolv och brädtak. En lucka finns i taket, vilken leder upp till den oiredda lilla vinden.

Corps de garde

Mindre putsad byggnad i ett plan, med centrerad entré, sju stycken tvåbågiga, grönmålade (2017) fönster och enkupigt tegeltak. Takets vindskivor är av indragen plåt, vid takfoten finns inskottsplåtar med ståndfalsrännor. Två plåtklädda skorstenar finns centralt placerade på

taknocken. På gavelröstena finns vars ett enkelbågigt fönster. Fasaderna är avfärgade i gul kalkfärg, med vita slätputsade hörnkedjor och fönsterfoder. Under takfoten finns en profilerad, vitstruken gesims, som på gavlarna viker sig strax förbi hörnkedjorna. Grunden är av fogad, tuktad sten. Framför entrén finns en förstuga av liggande, vitmålad panel, samt dubbeldörr av sentida modell med två glasrutor. Förstugans flacka tak är plåttäckt. På byggnadens baksida finns en sentida tillbyggd förrådsbyggnad, som är förskjuten i förhållande till Corps de gardebyggnaden, med fasader av slamfärgsmålad lockpanel. Taket är av pulpettyp och täckt med takpapp.

Byggnaden ligger inom byggnadsminnet, men har inga specifika skyddsbestämmelser. Skulle större byggnadsåtgärder bli nödvändiga, vilket kan komma att påverka byggnadsminnet till sin helhet, ska tillstånd sökas för åtgärderna i enlighet med skyddsföreskrift 3 i byggnadsminnesbeslutet.

Markområde

Byggnaderna är närmast omgivna av berg i dagen och halvöppen gräsmark med enstaka träd och spridda buskage av bland annat torniga buskar som exempelvis slån, björnbär och nypon. Mellan de lavbeväxta berghällarna och i bergsskrevorna växer olika sorters gräs och örter, bland annat fetbladsväxter såsom exempelvis kärleksört och gul fetknopp. Nedanför höjden tätnar buskagen och inslaget av träd ökar. Trädskiktet domineras av lönn och ask med inslag av ek, oxel och kastanj. Strandlinjen utgörs i huvudsak av öppna berghällar med låg vegetation.

På Mjölнарholmen finns två bryggor; den västra och den östra, vilka är uppförda av murad sten och cement. Vid den västra bryggan finns ett tillbyggt däck samt mindre brygga av trä.

Framtidsplaner och önskemål

Ägaren, Karlskrona kommun, har blivit tillfrågad om tänkta framtidsplaner eller/och önskemål, och har angett följande:

- Kommunen avser göra en satsning på Mjölнарholmen som besöksmål. Sommartid (juli till mitten av augusti) kommer Affärsverken genom Blekingetrafiken att trafikera ön med reguljärtrafik. I syfte att förbereda Mjölнарholmen för en utveckling där ön används som ett kulturellt utflyktsmål i världsarvet avser kommunen att göra en rad investeringar och åtgärder. De planerade åtgärderna rör bland annat ökad tillgänglighet liksom byggnation av en ny toalett och en scen för sommar-teater.

Historik

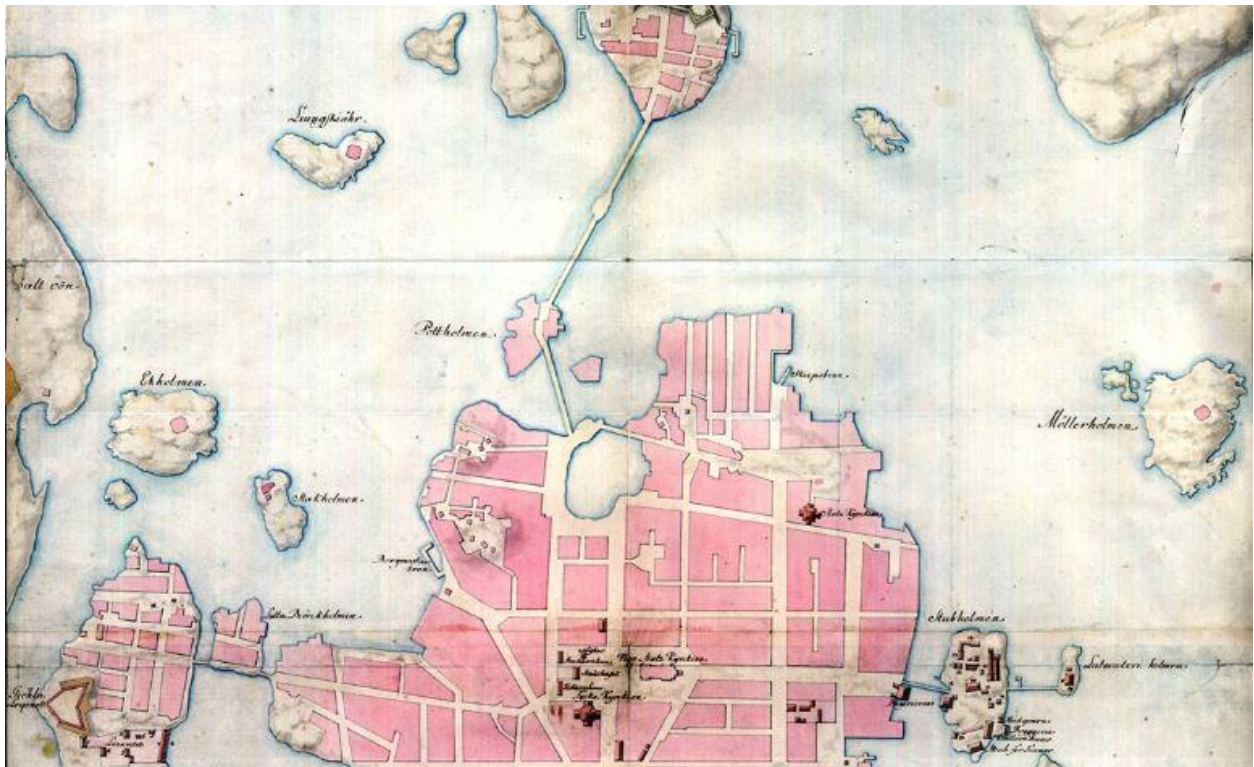

Fig. 3. Utdrag ur Stads- och fästningsplaner, Karlskrona år 1724. Krigsarkivet. De planerade kruthusen på Ljungskär och Mjölneholmen ligger på ömse sidor om stadens centrum på Trossö.

Redan år 1680, när staden Karlskrona grundlades, besökte fortifikationsofficerarna Stuart och Ankarstierna Mölleholmen (numera Mjölneholmen) och Björkholmen (numera Fläskholmen), som var strategiska platser för ett försvar och man utsåg platser för anläggning av försvarsverk. Generalkvartermästare (m.m) Erik Dahlberg föreslog år 1687 att krutförvaring borde ske i tre torn på olika skär runt Trossö, och de skulle göras befästa så att de kunde användas vid försvar.

År 1724 konstaterade den så kallade befästningskommissionen att inloppen till Karlskrona stad borde försvaras och spärras för att förhindra anfall även från grundgående galärer. Bland annat föreslogs att kruthus skulle uppföras på Mjölneholmen och Ljungskär, men i övrigt blev bara en mindre del av kommissionens förslag rörande befästningsarbeten genomförda.

Placeringen på Mjölneholmen utanför Trossö skulle förhindra ett anfall från fastlandet med båtar eller till fots över isen. Förslagsritningar upprättades och år 1726 tecknades kontrakt om tornets uppförande. Den tänkta entreprenören avled dock och arbetet blev fördröjt. Anläggningen på Mjölneholmen uppfördes under åren 1730–39 och byggdes både som kruthus och fästningstorn. Kruthuset ligger i så kallad ”anfallsvinkel” som innebär att bomber och granater studsar ut från muren. Byggnaden uppfördes med så kallat fredstak, ett tak av trä som kunde tas bort i händelse av krig och då rustas med kanoner. Intill kruthuset uppfördes det så kallade våghuset, en mindre kvadratisk byggnad där krutet vägdes och paketerades.

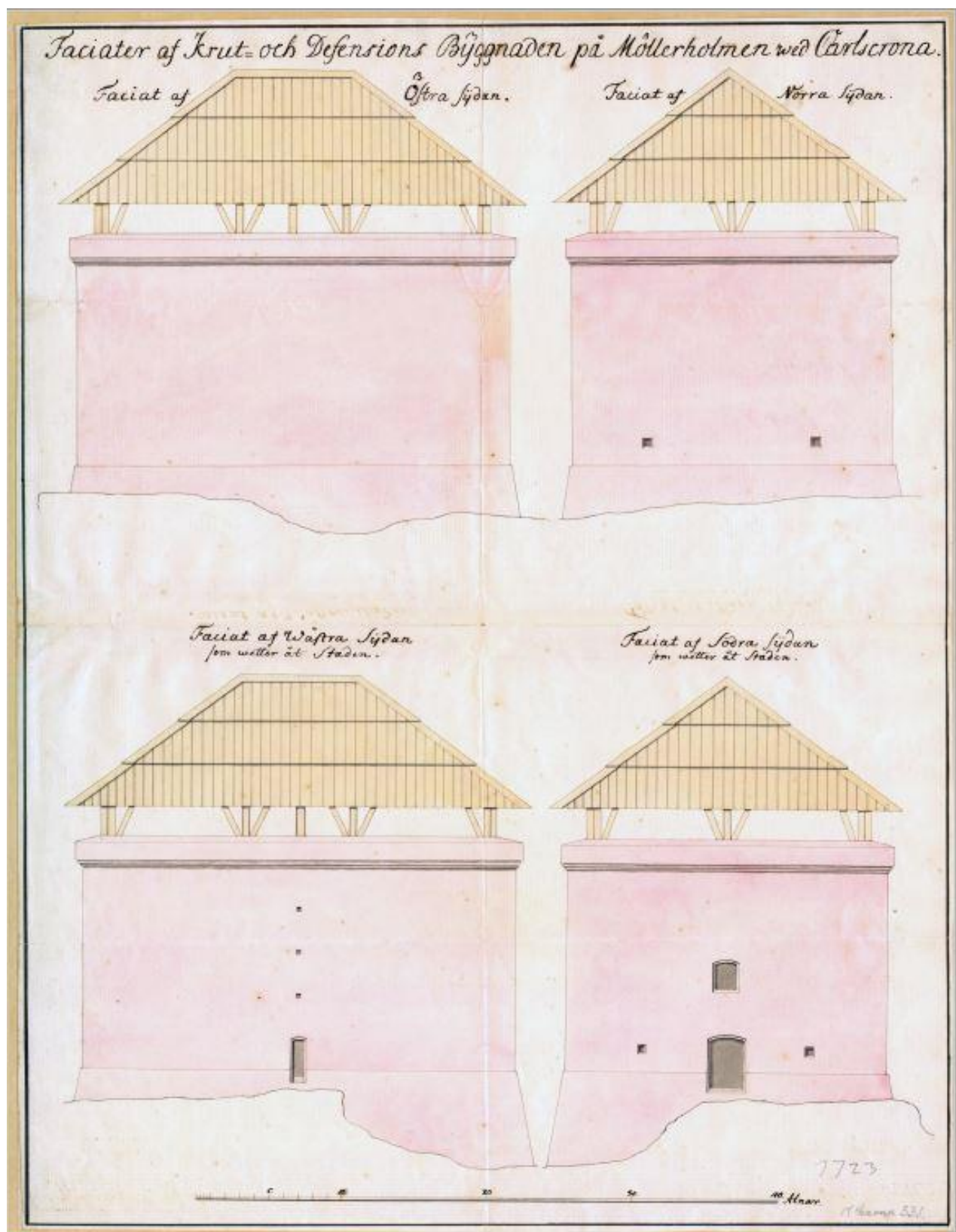

Fig. 4. Fasadritning av kruthuset, odaterad men med blyertsnotering 1723 i nedre högra hörnet.

Någon tillverkning av krut har inte skett på ön, utan detta införskaffades från kronans krutbruk i Torsebro eller Huskvarna. Större mängder krut skulle enligt reglementet förvaras i kruthuset på Mjölнарholmen eller Ljungskär. Hanteringen av krut var riskabelt och krävde stora försiktighetsåtgärder och speciella tekniker. Där krut förvarades fick inga verktyg eller andra föremål av järn användas, inte heller järnskodda skor, på grund av risk för gnistbildning. Istället användes verktyg av trä, koppar eller brons och trätor med spik kläddes med kohud eller filt. Även kläderna anpassades och syddes av vadmal med blyknappar och istället för skor hade man filt- eller halmtofflor.

En odaterad fasadritning, men med blyerts noterat årtal 1723, visar kruthusets fyra olika fasader mot alla väderstreck med ett ovanpå liggande trätak, det så kallade fredstaket (fig. 4). Troligen är detta en av de första ritningarna över byggnaden, men en viss osäkerhet finns i och med avsaknad av årtalsangivelse i original. Ytterligare en odaterad ritning finns över kruthuset, som redovisar byggnaden i profil och som plan (fig 6). En likaså odaterad beskrivning hör troligen till denna ritning. Av denna framgår följande:

”På östra sidan om Carlsrona Stad, är ett Bombfritt krutMagazin på en kringfluten klippa, Möllarholmen kallad, sådan som bifogade GrundRitning, Facader och Profiler, wisa, af sprängd sten, med TegelRevettering. Sidmurarne äro upförde, at formera Bröstwärn, samt Balckar och Planckor lagde öfver hwalfvet, till Batterie för Canoner, hvilcket alt, med BrädeTak är betäckt som Ritningen närmare wisar, warandes detta Magazin, fullkomligt godt stånd, och kunna här 2 350 Centner krut förvaras.”

Från år 1729 finns en avvägning utförd av Johan Ludvig von Horn. Denna redovisar två olika profiler av Mjölнарholmen, längs med och tvärs över kruthuset, vilket är placerat på krönet av den flacka holmen (fig. 5).

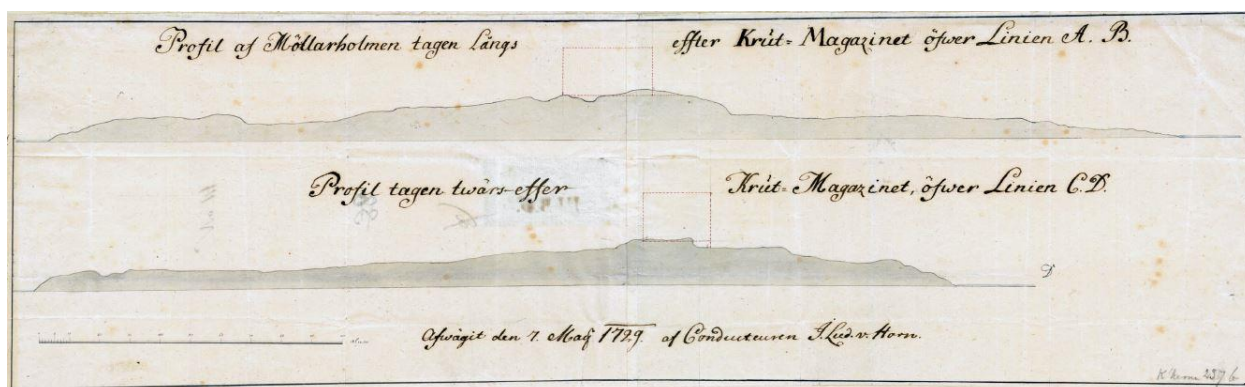

Fig. 5. Mjölнарholmens terrängform och den planerade placeringen av kruthuset framgår av profilritningen år 1729.

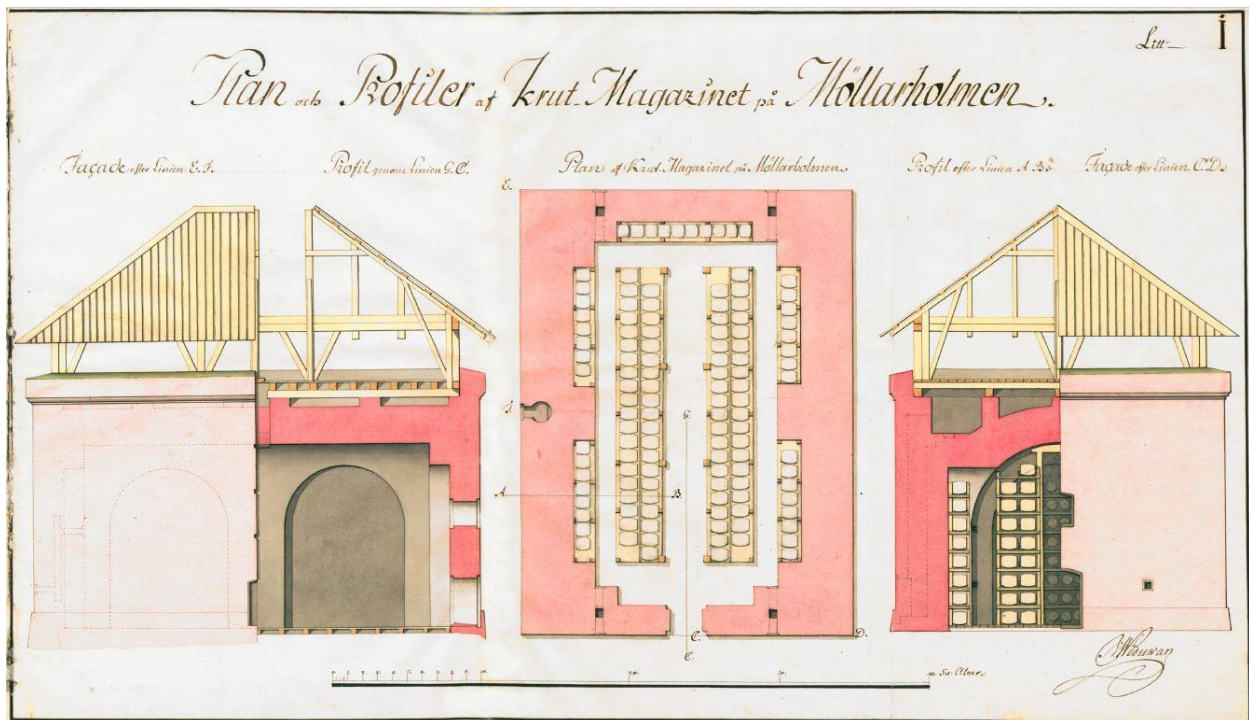

Fig. 6. Plan och profiler av kruthuset, odaterad ritning.

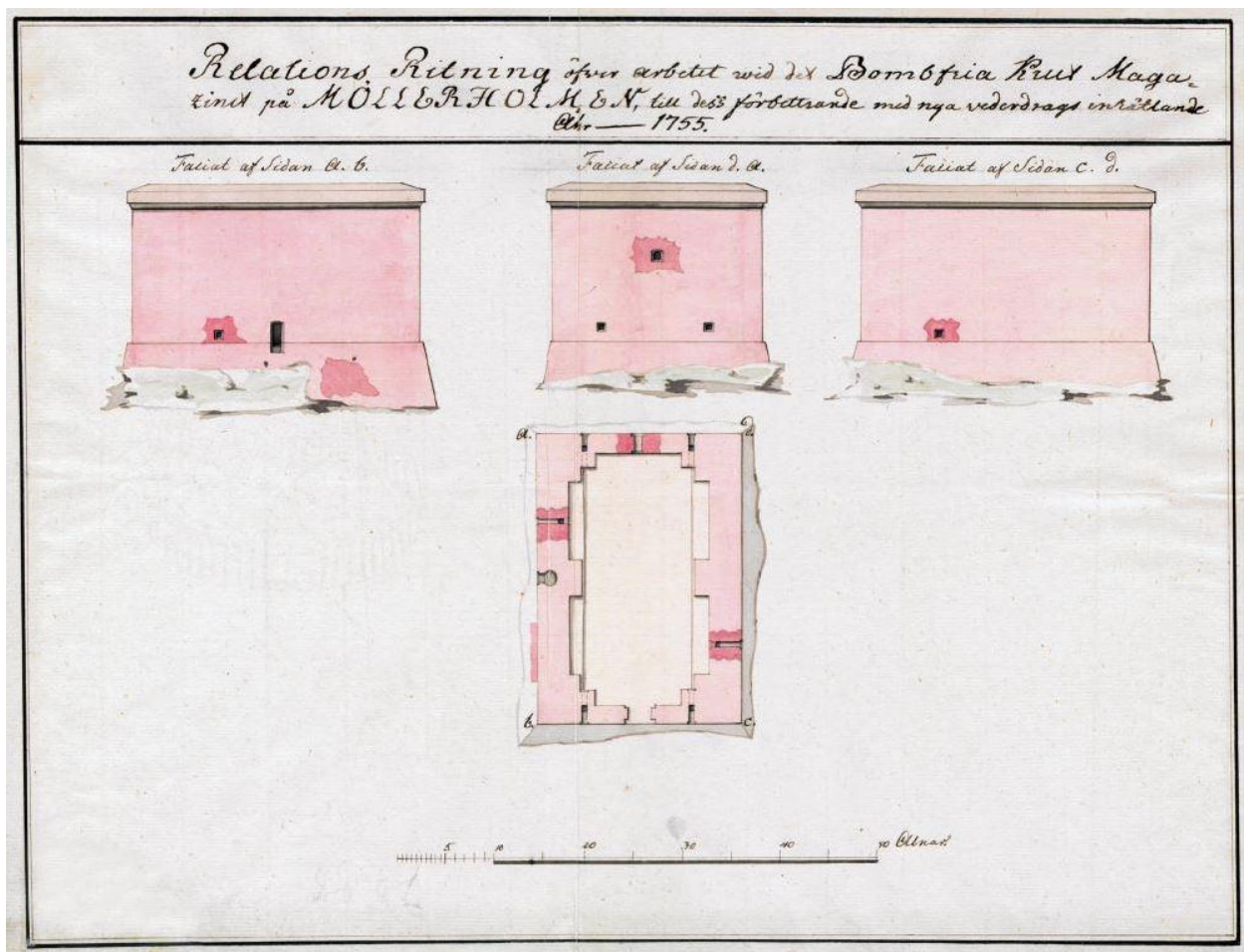

Fig. 7. För att öka ventilationen togs fler luckor upp i murverket, enligt ritning upprättad år 1755.

En bevarad ritning från år 1751 visar hur ”fuchtigheten genom nya wäderdrags inrättande förekommas kan”. Antagligen hade byggnaden haft problem med fukt och vatteninträngning. Enligt beskrivningen skulle öppningar tas upp genom murarna, bland annat vid den lägsta nivån på berget så att vattnet kunde ledas ut. Lucköppningar skulle också tas upp för ökad ventilation. Från år 1755 härrör två liknande ritningar som verkar visa de genomförda förbättringsarbetena enligt 1751 års förslag (fig. 7). Till den ena ritningen hör en kortfattad beskrivning där följande kan läsas:

”På Gafvelmuren är en Soupiraille inrättad, och en ventil på hvar långsida, som det starkare röda på Plan och Faciaterne utvisar. Desse äro utantill med jernlukor och innantill med Trälukor och messingsnät försedde. På grundmuren var ärnadt utbryta en öpning, men som Bärget mötte, måste man därvid låta förblifva, som ock nu är mindre nödigt sedan Bärghkinten, som låg utom grundmuren, är bortsprängd, så att watten ej kommer att löpa under grundmuren. Jorden och Leran som varit planerad under golfvet är borttagen och Bärget rengjordt.”

År 1766 upprättades ritningar över våghuset på Mjölneholmen (fig 8). Antagligen började det byggas snart därefter. Samma år upprättades även ritningar över ett corps de garde, d v s ett vakthus.

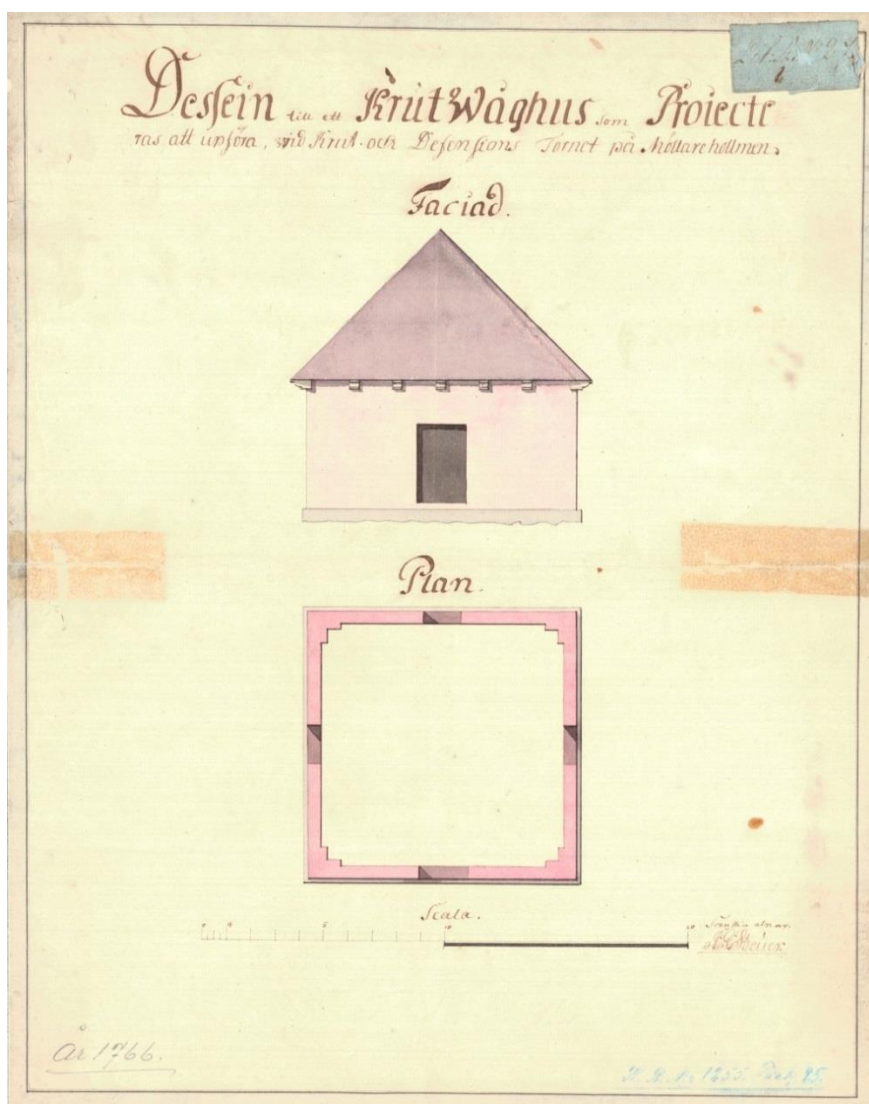

Fig. 8. Våghuset på Mjölneholmen, ritning upprättad år 1766.

Fig. 9. Stads- och fästningsplaner, Karlskrona stad, år 1804. Krigsarkivet.

Under ryska kriget år 1788–90 gjordes förbättringar på befintliga försvarsanläggningar och nya försvarsverk började byggas. Försvaret av fastlandet stärktes, bland annat bestyckades kruthusen på Mjölneholmen och Ljungskär.

Enligt besiktningshandlingar från år 1796 framgår att större delen av takbräderna var ruttna på kruthuset, men både våghus och vedbod var i gott stånd. Avträdeshusets golvbalkar liksom hammarbanden på sjöbryggan var däremot uppruttna. 1804 års stads- och fästningsplan ger en detaljerad bild av dåtidens Karlskrona stad. På Mjölneholmen finns tre byggnader utritade; kruthus, våghus och corps de garde i väster, men varken avträdeshus eller vedbod. Däremot är bryggan i väster utritad med en vinklande utformning precis som idag. Flertalet av öarna öster om Trossö, t ex Basareholmen och Koholmen var också bebyggda.

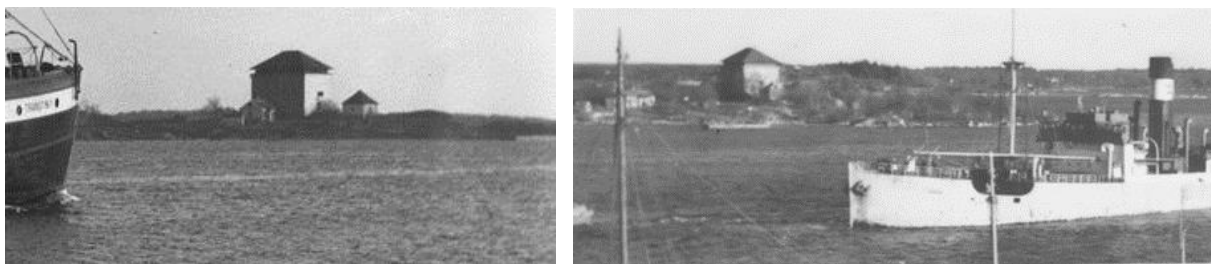

Fig. 10–11. Vyer mot Mjölmarholmen. Bilden till vänster härrör från perioden 1895–1912, medan bilden till höger är fotograferad under 1940-talet. (Blekinge museum)

Enligt en värdering gjord år 1839 framgår att det förutom kruthuset och våghuset fanns ett vakt-
hus byggt av sten och täckt med järnplåt, en vedbod och ett avträdeshus uppförda av resvirke och
bräder och täckta med bräddtak. Det fanns också en brygga byggd av dels sten, dels balkar och
bräder.

Den så kallade Ljunggrens karta från år 1855 visar kruthuset centralt placerat på Mjölmarhol-
mens krön, men ger ingen ytterligare information om miljön. Häradskartan från slutet av 1910-
talet innehåller endast mycket knapphändig information då de mindre öarna helt och hållet är
vitmarkerade.

Mjölmarholmen har under långa tider varit en karg och öppen plats. Sannolikt har djur tidvis
släppts på bete. Flera fotografier från början av 1900-talet visar att det knappt fanns någon högre
vegetation, utan kala berghällar dominerade. Under framför allt senare delen av 1900-talet har
vegetationen slutit sig med ett tätare träd- och buskskikt. Exempelvis visar inslaget av ljusäl-
skande enbuskar och vidkroniga ekar i dagens landskap att området varit betydligt mer öppet tidi-
gare.

Kruthuset och våghuset förklarades som byggnadsminne år 1968. Efter att ha varit militär mark
öppnades ön för allmänheten år 1993. Då beskrevs ön vara helt igenväxt med slånärssnår. I mit-
ten av 1990-talet genomfördes röjningsarbeten och ett tiotal betande får hölls på ön för att hålla
vegetationen i schack. Promenadstigar runt hela ön och en badplats med brygga anlades. Genom
Karlskrona kommuns omsorgsförvaltning bedrevs kaféerörelse i bostadshuset i en bred satsning
på tillgänglighet och turismverksamhet. I samband med detta uppfördes tre trädäck vid corps de
garde, två grillplatser samt en toalettbyggnad vid västra bryggan.

Under åren 1994–95 byttes delar av taket på våghuset. Fönster, luckor och portar säkrades på
kruthuset. Taket renoverades på corps de garde. Befintligt torrdass revs liksom förrådsbyggnaden
öster om corps de garde, vilket ersattes med ett nytt.

År 1998 blev Örlogsstaden Karlskrona uppförd på Unescos lista över världsarv. Miljön på Mjöl-
marholmen ingår som en del i detta.

På fotografier från år 2008 var kruthuset mer eller mindre inramat av uppvuxna träd.

År 2016 lämnade Länsstyrelsen tillstånd till renovering/byte av en port och en lucka på kruthu-
set. År 2017 röjdes viss växtlighet och en träbrygga byggdes vid den västra bryggan. Samma år
inkom en ansökan om tillstånd för byggnation av ytterligare en trappa till plan 2 som utrym-
ningsväg.

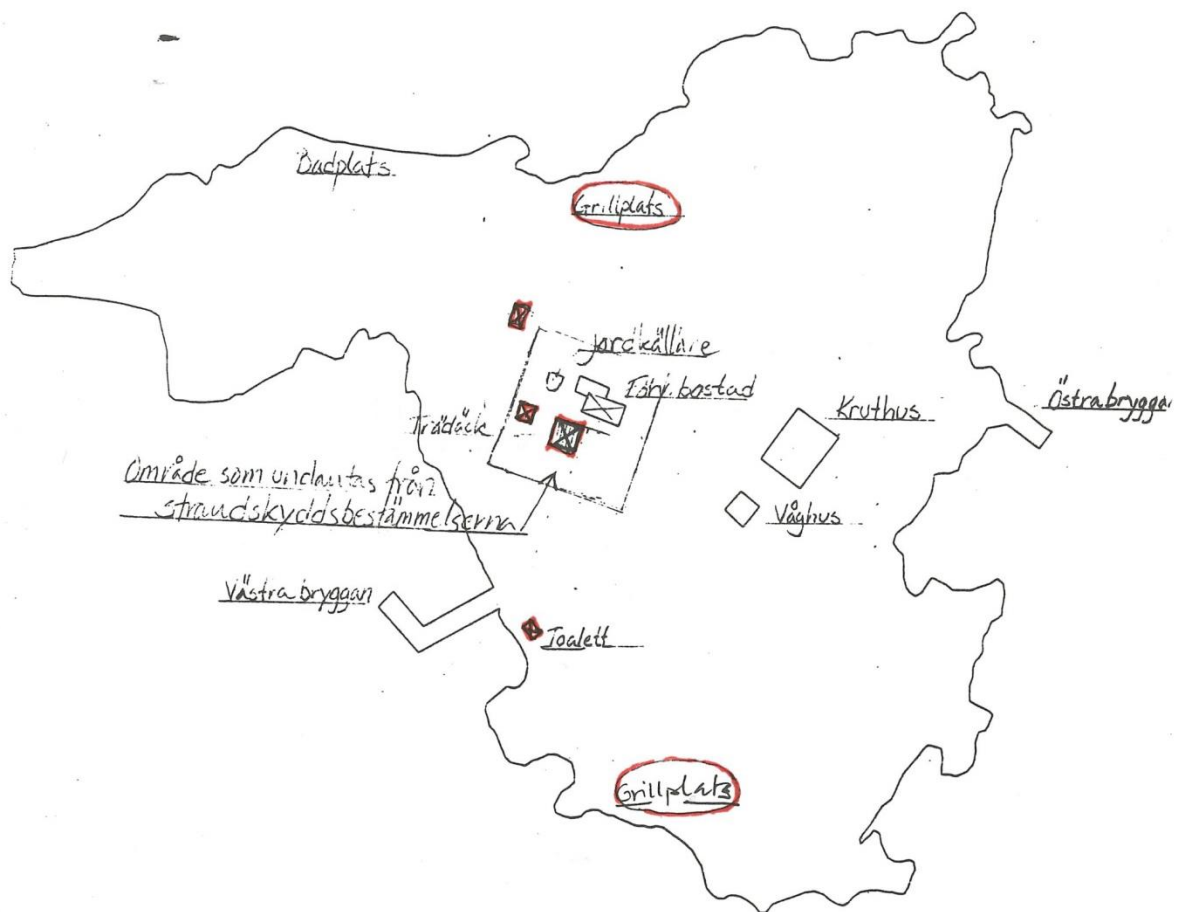

Fig. 12. År 1998 genomfördes åtgärder för ökad tillgänglighet och turismverksamhet. Bland annat anlades ett par grillplatser och en badplats på ön.

Fig. 13. Vy mot Mjölmarholmen år 2008. Jämför med fig. 2!

Kruthusets och våghusets historik i sammandrag

1680	Staden Karlskrona grundläggs.
1687	Fortifikationsofficer Erik Dahlberg föreslår att tre torn på tre olika skär ska byggas.
1723	Ritningar över kruthuset upprättas.
1724	Befästningskommissionens utlåtande.
1726	Kontrakt tecknas med tilltänkt entreprenör, men arbetet kommer inte igång.
1730	Byggnadsarbetena påbörjas.
1739	Kruthuset står färdigt.
1751	Förslag till förbättringsarbeten, bland annat vad gäller avledning av vatten och ventilation.
1766	Ritningar upprättas över våghus och corps de garde.
1788-90	Ryska kriget. Förbättringsarbeten på befintliga anläggningar och nya försvarsverk.
1796	Besiktning av Mjölneholmens byggnader; Kruthusets takbräder var ruttna, men våghus och vedbod var i gott skick. Avträdeshusets golvbalkar samt sjöbryggans hammarband var också förbrukade.
1804	Kruthus, våghus och corps de garde är utritade på Stads- och fästningsplaner över Karlskrona.
1968	Kruthuset och våghuset förklaras som byggnadsminne.
1994–95	Byte av tak på våghuset. Fönster, luckor och portar säkras på kruthuset. Taket renoveras på corps de garde. Befintligt torrdass rivs och förrådsbyggnaden öster om bostadshuset rivs och ersätts med ett nytt.
1996	Röjningsarbeten påbörjas liksom fårbete. Karlskrona kommun gör en satsning på tillgängliggörande och turistverksamhet med bl a kaféverksamhet.
1997–98	Tre trädäck uppförs vid corps de garde. Grillplatser vid södra och norra stranden anläggs samt en toalett vid västra bryggan. Tillstånd om dessa förändringar lämnas i efterhand.
2016	Länsstyrelsen lämnar tillstånd till renovering/byte av en port och en lucka på kruthuset.
2017	Röjning av växtlighet, tillbyggnad av träbrygga vid västra bryggan. Renovering av corps de garde som ligger inom byggnadsminnets skyddsområde, men har inga skyddsbestämmelser. Karlskrona kommun inkommer med en ansökan om tillstånd för byggnation av ytterligare en trappa till plan 2, som utrymningsväg.

Detaljbeskrivning av byggnads- minnets skyddade delar

I nedanstående detaljbeskrivning anges prioritetsordningen i samband med skada/brist i graderad ordning från 1–3. För att VoU-planen ska fylla sin funktion bör åtgärder ske enligt följande:

Prio. 1: åtgärdas 2018

Prio. 2: åtgärdas 2019–2020

Prio. 3: åtgärdas 2021–2029

(Bilderna i Detaljbeskrivningen är ej figursatta då de presenteras löpande i tabellform.)

Kruthuset

Exteriör

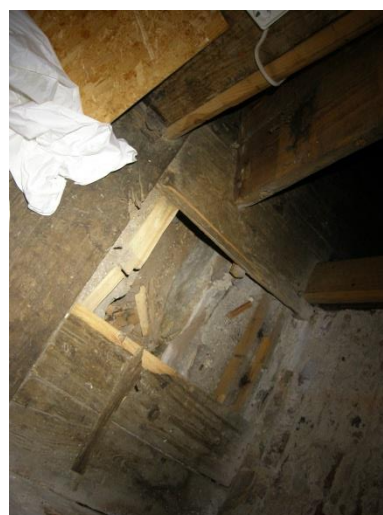
Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Grund	Grovtuktad, delvis sprängd natursten. Murad med kalkbruk. Grunden är svagt koniskt formad, dvs bredare i basen, och sticker ut ca 5 cm från fasaden. Terränganpassning till underliggande klippställ ger grunden varierad höjd.	I bra skick, enstaka fogar lagade med cement.	Mindre partier med lös fog/fogbortfall runt hela grunden (se exempel på fig. 14). En utkragad grundsten på nordvästra delen. Lös sten trycks på plats för hand. Omfogning med kalkbruk, se beskrivning nedan under Allmänna råd, Murning.	1
Fasader	Grovtuktad, delvis sprängd natursten. Murad med kalkbruk.	I bra skick, enstaka fogar lagade med cement.	Mindre partier med lös fog och lösa småstenar. Vid enstaka partier utfallen skolsten (t ex sydvästra fasadens västra del). Omfogning och återfästning av småsten med kalkbruk, se beskrivning nedan under Allmänna råd, Murning.	1
	Övre partiet, som är murat med flata kalkstensplattor, är något utkragat i förhållande till fasaderna. Utkragningen vilar på en finhuggen kalkstensgesims med vulstprofil.	Original.	-	-
	Mellan taket och vindens utkragning finns ca 1 meter höga locklistklädda fasader runt hela byggnaden, må-	Okänt när panelen monterades.	Färgen sliten. Ommålning med faluröd slamfärg.	2

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
	lade med faluröd slamfärg.			
Dörrar	Sydvästra fasaden: Svartmålad, nitad smidesjärndörr med tre bandgångjärn i dörrens hela bredd. Järnskonning finns runt hela dörrbladet. Stubbhakarna inmurade i portomfattningen. Ett hål finns i dörrens västra kant, vilket skapar utrymme för låsbygel. På dörrens insida finns ett fastnitat uppställningsstag.	Originaldörr. Färgtyp okänd. Dörrens ovankant stickbågformad. Dörren renoverad 2016 (en invändig, sentida låsordning har tagits bort och dörren målats på bägge sidor).	-	-
	Nordvästra fasaden: Smal bräddörr klädd med svartmålad, nitad plåt, med två bandgångjärn i dörrens hela bredd. Stubbhakarna inmurade i portomfattningen. Låsbygel finns fastnitad mitt på dörren, vilket möter låsögla fastmurad i portomfattningen.	Original. Färgtyp okänd. Dörrens ovankant stickbågformad.	-	-
Luckor	Sydvästra fasaden: Svartmålad, nitad smidesjärnlucka med två bandgångjärn i luckans hela bredd. Järnskonning finns runt hela Luckan. Stubbhakar inmurade i luckans omfattning. Ett hål finns i luckans ena sida, vilket skapar utrymme för låsbygel. Ett fastnitat kryss av bandjärn finns på luckans utsida.	Original. Färgtyp okänd. Luckans ovankant stickbågformad. Bakom luckan finns ett järngaller och en glas-skiva. Luckan renoverad 2016.	-	-

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
	Nordöstra fasaden: Mindre svartmålad, nitad smidesjärnlucka med två bandgångjärn i luckans hela bredd. Järnskonung finns runt hela Luckan. Stubbhakar inmurade i luckans omfattning. En låsbygel finns fastnitad på luckans utsida.	Tillkommen ca 1755 för att främja luftningen av byggnaden. Luckans färgtyp okänd. Luckans ovankant stickbågsformad. Ursprungligen fanns ett mäsingsgaller på luckans insida.	-	-
	På byggnaden finns sex-kvadratiske ventilhål, två på vardera kortsida och ett på vardera långsida. Ventilhålarna täcks av träluckor med pånitade, svartmålade plåtar med utanpåsittande bandgångjärn i luckornas fulla bredd. Stubbhakarna är inmurade i luckornas omfattning. Varje lucka har en utanpåsittande låsbygel, samt på insidan fastnitade uppställningsstag.	Ett par olika varianter av lucka finns. Färgtyp okänd. Långsidornas ventiler, inkl. luckor, tillkomna ca 1755.	En lucka på vardera kortsidan är avtagen. Åtminstone en av luckorna finns förvarad i byggnadens bottenplan. Luckorna återställs. Om ena luckan är försvunnen bör en ny tillverkas enligt samma modell som bredvidsittande lucka.	1-2
	I fasaden mellan taket och vindens utkragning finns sammanlagt 11 st träluckor, i utförande och bemålning som panelen. Från sydvästra fasaden räknat medurs: 2+3+2+4.	Merparten fast fixerade med spik eller skruvar.	Se ovan under Fasader.	2
Fönster	Nordöstra sidan: Två svartmålat fönster med två lufter. Åttaglasiga enkelbågar. Samtliga fönster öppningsbara. Karmarna fixerade mot mur med röda tegelstenar (ej flata kalkkalkstenar som till övriga öppningar).	Ej original. Hörnjärnen av typ som var vanliga fram till mitten av 1800-talet. Munblåst glas. Färgtyp okänd.	-	-

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Tak	Helvalmat sadeltak täckt med listtäckt takpapp på enkel, spontad underbrädning. Takfotsbrädorna och de utskjutande sparrändarna är målade i brunröd kulör.	Takpappen i bra skick. Färgtyp troligtvis faluröd slamfärg. Sparrändarnas nederkanter är rundsågade.	Färgen på takfotsbrädorna och sparrändarna sliten. Bör ommålas med färgtyp likt befintlig.	2
	Tak ovan vindens utkragning ("gördeltak"). Täckt med takpapp.	Takpappen i bra skick.	-	-
Avvattning	Avvattningsanordning saknas. Regnvatten rinner med fritt fall utmed samtliga sidor.	Det har troligtvis aldrig funnits avvattningsanordningar.	-	-

Interiör, plan 1

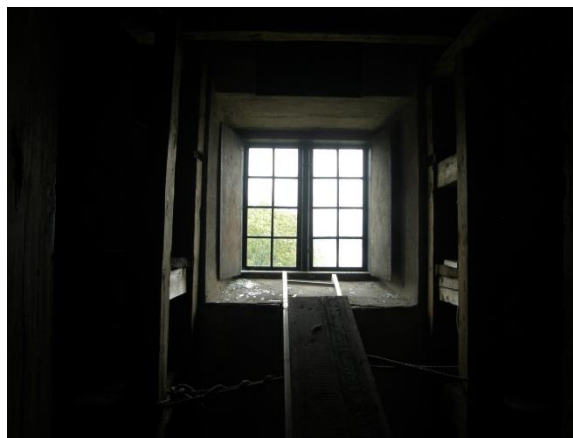

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Tak	Obehandlade brädor upplagda på timrat, fyrkantshugget bjälklag.	Okänd tillkomstperiod, fanns dock ej fram till ca 1755.	-	-
Väggar	Tunt putsade tegelväggar. Avfärgade med vit kalkfärg. På vardera långsidan finns två breda nischer, på kortsidorna vardera en bred nisch.	Original. Nischerna avslutas på plan 2 med valvbågar.	Partiellt vittrad puts och sentida ilagningar vid bjälkars murinfästning. Ingen åtgärd nödvändig ur teknisk synvinkel, varför skadorna bör ses som bevarandevärd patina inom VoU-planens tidssträckning.	-

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Golv	Obehandlade golvbrä- dor av fur, 3" tjocka, fästa i varandra med dubb.	Sannolikt original.	Åverkan har skett i form av kvadratisk håltagning i syd- östra delen (se bildsvit ovan, nedre bilden till hö- ger). Igensättning bör ske med befintligt material.	1
Dörrar	Vikbar innerdörr av ekträ innanför ytter- dörren. Brädorna 2" tjocka. Dörren fodrad i ytterkanterna med stoppad ylleväv (?). Smidd låsbygel på utsidan. Två st grova bandgångjärn på insi- dan, samt två band- gångjärn på insidans naror. Stubbhakarna inmurade i omfatt- ningen. På bägge dörrbladen finns på insidan en snedsträva. Det östra dörrbladet är utrustat med en trälucka som öppnas från utsidan med en liten hasp.	Troligtvis original. Träluckan tillkom- men i ett senare skede. Ena snedsträ- van utbytt, okänt när. Yllepackningen sliten och saknas bitvis.	Bevarandevärd patina.	-
Fönster	Ett svartmålat fönster på nordöstra väggen. Se vidare Exteriör ovan. Kvadratisk fön- sternisch, avlastad i överkant med inmu- rade järnbalkar.	Plåtlucka på insidan.	-	-
Inredning, installationer	Ett kvadratisk ventil- hål på vardera lång- sidan. Täckta med järngaller på träramar. Luckor saknas.	Upptagna ca 1755. Stubbhakar i ventil- nischerna visar att luckor funnits.	-	-
	Trätrappa till Plan 2 omedelbart till vänster innanför huvudin- gången.	Troligtvis sentida.	-	-

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
	Omfattande stolpverk av fyrkantshugget timmer, som delvis löper genom taket, och som bär takbjälklaget.	Okänt om del av stolpverket är original. Stolparna har tidigare burit hyllplan, varpå kruttunnor förvarats, se fig. 6. Målade markeringar och fastspikade skyltar finns på flera stolpar och har sannolikt utvisat plats åt krut av olika sort/kvalité etc.	-	-
	Elcentral av vit plast, med automatsäkringar, finns fast monterat på väggen öster om innerdörren. Inkl. diverse ledningsdragningar och eluttag bland timmerverket.	Modern.	Osnyggt, utfört på enklaste vis utan hänsyn till byggnadsminnet. Bör saneras bort eller ominstalleras på sätt som inte är iögonfallande.	-
	Förkromade spotlight armaturer i taket.	Moderna.	Ogenomtänkt belysning, bör tas bort/ersättas med anpassad belysning.	1–2
	Nödutgångsskylt ovanför fönstret.	-	-	-

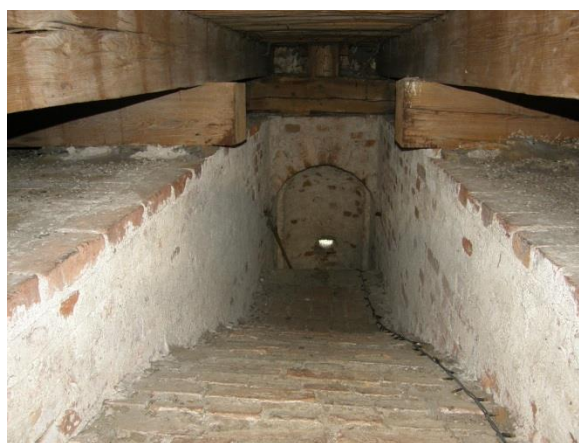
Interiör, plan 2

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Tak	Tunnvalv av murat tegel, putsat med tunt lager kalkbruk, avfärgat med vit kalkfärg.	Original.	Partiella putsbortfall. Inga tekniska brister, bör ses som bevarandevärd patina.	-
Väggar	Tunt putsade tegelväggar. Avfärgade med vit kalkfärg. På vardera långsidan finns två breda nischer, på kortsidorna vardera en bred nisch.	Original. Nischerna avslutas med valvbågar.	Partiellt vittrad puts. Ingen åtgärd nödvändig ur teknisk synvinkel, varför skadorna bör ses som bevarandevärd patina inom VoU-planens tidssträckning.	-
Golv	Obehandlade golvbrädor av fur, 2" tjocka.	Troligtvis tillkomna i samband med byggandet av plan 2. Okänd om brädorna är dubbade.	-	-

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Fönster	Ett svartmålat fönster på nordöstra väggen. Se vidare Exteriör ovan. Kvadratisk fönsternisch, avlastad i överkant med inmurade järnbalkar.	Plåtlucka på insidan.	-	-
Inredning, installationer	Två kvadratiske ventilhåll på vardera kortsidan, mot hörnen. Täckta med träluckor, med två bandgångjärn. Stubbhakar är fästa i ventilnischerna. Luckorna låses med järnhasp.	Original. Luckorna vadderade mot ventilsidan med ylletyg, vikt om varje kant och fastspikad. Inne i ventilerna finns träramar med järnnet.	-	-
	Brunmålad trälucka med järnhasp och bandgångjärn täcker invändigt en yttre järnlucka på nordöstra väggen (omedelbart ovanför fönstret).	Okänt om träluckan tillkom då håltagningen i väggen gjordes ca 1755.	-	-
	Omfattande stolpverk av fyrkantshugget timmer, som delvis löper genom golvet.	Okänt om del av stolpverket är original. Stolparna har tidigare burit hyllplan, varpå kruttunnor förvarats, se fig. 6. Målade markeringar finns på flera stolpar och har sannolikt utvisat plats åt krut av olika sort/kvalité etc.	-	-

Trumma för uppgång till vind

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Tak	Hjälmsvalv murat av tegel, putsat med kalkbruk och avfärgat med vit kalkfärg.	Partiellt putsbortfall.	Inga tekniska brister. Bevarandevärd patina.	-
Väggar	Cirkulära, murade av tegel, putsade med kalkbruk och avfärgade med vit kalkfärg.	Partiellt putsbortfall.	Inga tekniska brister. Bevarandevärd patina.	-
Golv	Flata stenar och kalkbruk.	Sannolikt original.	-	-
Dörrar	Se Exteriör ovan.	-	-	-
Fönster	Tre ljusgluggar på rad längs med trumman.	-	-	-

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Inredning, installationer	Inmurade järnstänger som fungerar som steg. Ovanför stegen finns ett rep som hjälp att komma upp på byggnadens centrala valv.	Stegen sannolikt original, repet sentida.	Tvivelaktig infästning av repet i tegelmur. Repet trasigt/uppskavt. En fullkomligt livsfarlig anordning! Åtgärdas med hjälp av certifierad sakkunnig i tillgänglighetsfrågor. Trumman bör inte användas av andra än ägarens servicepersonal eller entreprenörer, vilka ska vara införstådda i riskerna och svårigheten att ta sig upp på vinden. Enmansarbete bör anses som uteslutet.	1

Interiör, vind

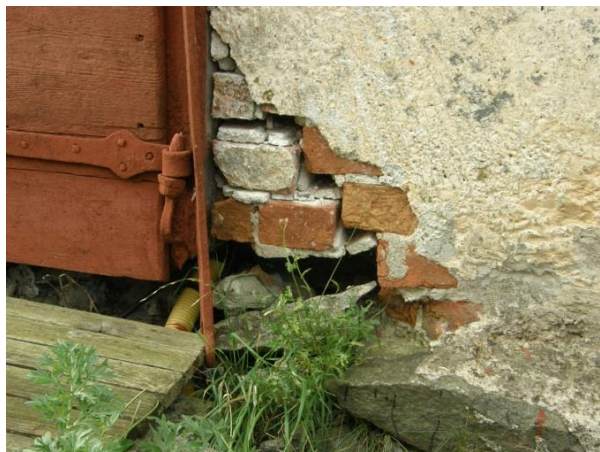
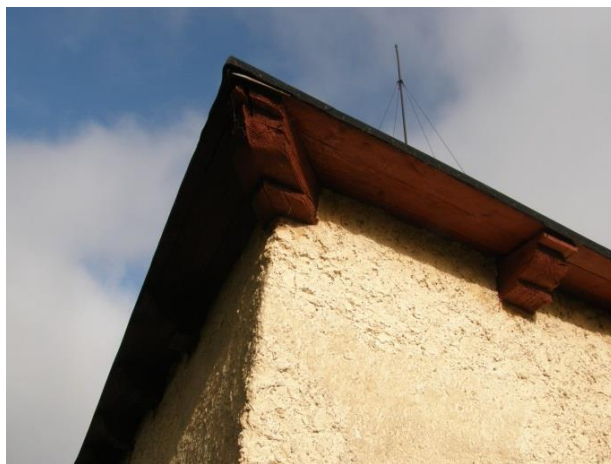

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Tak	Öppen taksparrskonstruktion av ca 5"x5" fyrkantshugget timmer, ställd på dubbelt hammarband. Fyra gradsparrar bildar ett helvalmat sadeltak. Läktverk på sparrarna	Ej original. Okänd tillkomstperiod. Underbrädningen lagad på flera ställen, sannolikt i anslutning till omtäckning av papp-taket.	-	-

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
	bildar underlag åt underbrädningen.			
Väggar	Grova fyrkantshuggda stolpar med snedsträvor, stående på murrem, bär upp ett dubbelt hammarband. Utrymmet mellan murrem och hammarband är på utsidan täckt med locklistpanel, med integrerade träluckor. Se vidare ovan under Exteriör, Fasader.	Ej original. Okänd tillkomstperiod. Stolpverket, inkl. snedsträvorna är målade med faluröd slamfärg, vilket antyder att konstruktionen varit synlig en period innan panelen monterades.	Panelens färg sliten. Om målning med faluröd slamfärg.	2
Golv	Obehandlade golvbrädor av fur, 4" tjocka (se bild ovan).	Troligtvis original. Brädorna är sannolikt dubbade. Har utgjort batteridäck i händelse av krig (då även fredstaket tagits bort).	Omfattande angrepp av strimmig trägnagare. Saneras av fackman.	1
Inredning, installationer	Mitt på golvet finns ett öppet, kvadratisk hål varigenom uppkomst till vinden sker.	Troligtvis original då försänkt gångstråk (på toppen av underliggande tegelvalv) leder fram till hålet från trummans översta del. Se bild ovan under Trumma för uppgång till vind.	-	-

Våghuset

Exteriör

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Grund	Grovtuktade fältstenar, murade och putsade med kalkbruk. Avfärgad med kalkfärg i grå kulör.	Grunden original, okänt när omputsning skett.	Partiella putsbortfall. Omputsning med kalkbruk i utförande likt befintligt. Se beskrivning nedan under Allmänna råd, Murning.	1
Fasader	Samtliga fasader är uppmurade av brända röda tegelstenar. Kalkbruk till både murning och fogning. Avfärgat med kalkfärg i ljus guldockrakulör.	Originalkonstruktion. Okänt när fasaderna omputsades. Kulören är S2020-Y30R.	Mindre putsbortfall på sydvästra sidan (byggnadens baksida) och frostsprängt parti vid dörrkarmens nedre parti. Omfästning av löst tegel och omputsning med kalkbruk i utförande likt befintligt. Se beskrivning nedan under Allmänna råd, Murning.	1

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
			Hela byggnaden är i behov av ommålning, vilket utförs med kalkfärg i kulör likt befintlig.	1–2
Dörrar	Rödmålad pardörr av stående brädor, med på utsidan liggande brädor fästa med spik. Två profilhyvlade naror finns på insidan av bägge dörrbladen. Dekorativa bandgångjärn med stubbhakar fästa i dörrkarmen. Svartmålade yttre dörrhandtag av smidesjärn. Smidd, rödmålad låsbygel fäst i karmen, med låsögla i motstående karmsido-stycke.	Troligtvis original. Linoljefärg, kulören är S5040-Y80R. Dörren ligger i liv med fasaden.	Ena dörrhandtaget avbrutet. Ersätts med nytillverkat smideshandtag i utförande likt befintligt. Omfästning bör ske med smidda spik, som kröks på baksidan.	1
			Ommålning bör troligtvis ske inom VoU-planens tidssträckning.	2–3
Fönster	En rödmålad fönsterkarm med tillhörande fönsterlucka finns på sydvästra och nordöstra fasaden. Fönsterbågar saknas. Innanför luckorna är smidda järngaller monterade på karmarna (se bild nedan under Interiör).	Original. Plexiglasskivor är monterade på enkel träram i bägge karmarna. Linoljefärg i kulör likt dörrarna.	-	-
Tak	Spetsigt, symmetriskt tälttak, täckt med takpapp i liggande våder. En skorsten murad av rött tegel finns på sydöstra takfallet.	Takpappen sentida. Okänt när skorstenen tillkom. Skorstenens genomgång i taket skyddas med inskotts-plåt.	-	-
	Figursågade, rödmålade takfotstassar bär upp takfoten.	Original. Även takfoten målad likt takfotstassarna. Linoljefärg i kulör likt dörrarna.	-	-
Avvattning	Avvattningsanordning saknas. Regnvatten rinner med fritt fall utmed samtliga sidor.	Det har troligtvis aldrig funnits avvattningsanordningar.	-	-
Installationer	På taket finns en åskledare.	Sentida.	-	-

Interiör

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Tak	Innertak av obehandlade, spontade brädor.	Sentida. Med nyare lagningar. Enkel taklucka för uppkomst till oinredd liten vind.	-	-
	På vinden enkel takstolskonstruktion bildande ett symmetriskt, spetsigt tälttak. Underbrädning fäst på sparrarna.	Troligtvis inte original. Enstaka lagningar på taksparrarna och underbrädningen.	-	-
Väggar	Putsade med slevdragen kalkbruk och avfärgade med vit kalkfärg.	Okänt om original.	-	-

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Golv	Golv av fernissade, spontade brädor.	Sentida. Förhållandevis smala brädor, fastspikade i fjädern.	Delvis slitet. Ingen åtgärd nödvändig inom VoU-planens tidssträckning, så vida byggnaden inte får förändrad funktion.	-
Dörrar	Rödmålad pardörr av stående brädor, med på insidan liggande brädor fästa med spik. Två avfasade naror finns på utsidan av bägge dörrbladen. Dekorativa bandgångjärn med stubbhakar fästa i dörrkarmens insida. Svartmålade yttre dörrhandtag av smidesjärn. På insidan finns ett kammarlås och två skjutreglar. Öglor för hänglås finns på utsidan, liksom en nyckelskylt. På ena dörrbladet finns en liten trälucka som öppnas från utsidan med en bladregel.	Troligtvis original. Kulören är S5040-Y80R. Ena dörrbladets liggande panelering är av bred pärlspontpanel och troligtvis en äldre modell än övrig liggande panel. Själva dörren är något inskjuten i rummet genom en med brädor uppbyggd, rödmålad "förstuga".	-	-
Fönster	Två fönsterkarmar finns, se ovan under Exteriör. Smidda järngaller monterade på karmarnas insida.	Original.	-	-
Listverk	Släta, obehandlade golvlistor och obehandlade, trekantsågade taklistor.	-	-	-
Inredning, installationer	På sydvästra väggen, under skorstenen, finns en liten utskjutande rökgång som servat en – troligtvis – kamin.	Troligtvis inte original då det i byggnaden hanterades krut.	-	-
	På väggen bredvid innerdörren finns en väggfast klädhängare	Sentida.	-	-

Byggnadsdel	Beskrivning, kulör mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
	av obehandlat trä.			
	En klaffventil av metall finns inmurad i väggen strax under taket, ovanför klädhängaren.	Äldre modell.	Stängningsanordningen ur funktion. Bör restaureras om byggnaden får förändrad användning.	-
	En vit elcentral av plast, med tillhörande kabeldragningar, finns på västra sidan om innerdörren, på "förstugans" vägg mot rummet.	Modern, med automatsäkringar.	Osnygg kabeldragning. Bör göras om ifall byggnaden får förändrad användning.	-

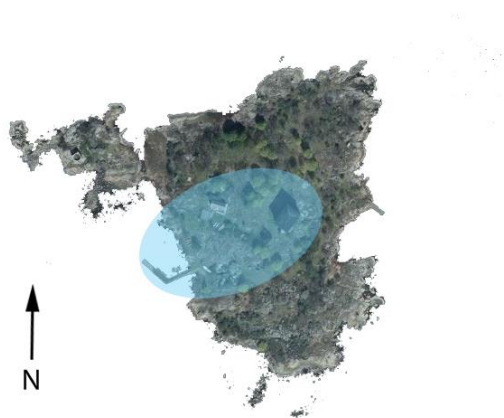
Markområde

Markområdet kring kruthus och våghus på Mjölmarholmen delas in i tre olika områden utifrån skilda behov och målsättningar och därmed olika skötselnivåer.

Det centrala området, A, omfattar markerna närmast de båda byggnadsminnesskyddade byggnaderna tillsammans med corps de garde och västra bryggan nedanför. Skötselnivån är hög, satt utifrån byggnadernas bästa och syftar också till en god tillgänglighet för besökare. Miljön är öppen och byggnaderna är väl exponerade. Inom den södra delen av ön, område B, omfattar i princip området mellan västra och östra bryggorna, görs en rad restaureringsåtgärder med syfte att kruthuset och våghuset ska göras mer visuellt framträdande i landskapet, inte minst mot Karlskrona stad. Område C är en mindre publik del av Mjölmarholmen, en bit från bebyggelsen. Här eftersträvas ett bibehållande av områdets befintliga naturliga karaktär genom en mer extensiv skötsel.

Mjölmarholmens vegetation präglas av variation, med en stor andel bärande träd och buskar.

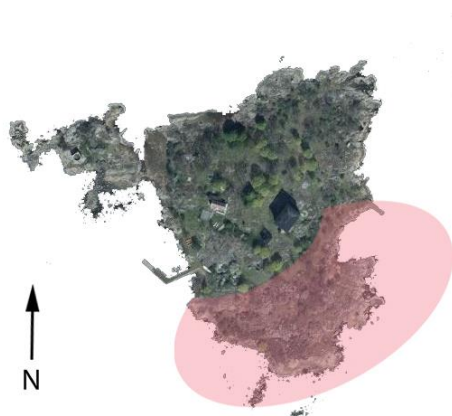

Markområde, del A

Mål för skötselåtgärder: Byggnaderna är fria från hög vegetation och är väl exponerade och har sinsemellan visuell kontakt. Gräsyterna tillåts inte bli vildvuxna och spridda buskage tuktas med viss regelbundenhet. En god tillgänglighet eftersträvas då detta område utgör entrén till Mjölnarholmen och är det som först möter besökare. Skötselåtgärderna genomförs kontinuerligt med en förhållandevis hög intensitet.

Typ	Beskrivning, arter mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Vegetation, kruthusets fasader	Kruthuset ligger i stort sett fritt och exponerat, delvis omgivet av berg i dagen. Invid fasaderna växer i varierande grad hög vegetation i form av kraftigt gräs och buskar av vildhallon, nypon, slån, björnbär och liguster.	-	Vegetationen slås av årligen. Röjningsavfall tas bort.	1
Vegetation, våghusets fasader	Våghuset ligger förhållandevis öppet, delvis omgivet av berg i dagen. Invid fasaderna växer i varierande grad hög vegetation av gräs och spridda buskar. Mot norr finns ett kraftigt buskage bestående av slån, snöbär, syren och nypon..	Viss röjning utmed norra fasaden har genomförts.	Vegetationen slås av årligen. Röjningsavfall tas bort.	1

Typ	Beskrivning, arter mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Mark-vegetation	Området är i huvudsak öppet, omväxlande bestående av berghälar och gräsbevuxna ytor med inslag av bl a fetbladsväxter såsom kärleksört och gul fetknopp och buskar såsom exempelvis kastanj, slån, nypon och hagtorn.	Genom röjning kan den visuella kontakten mellan kruthus och corps de garde förstärkas. En variation i buskbeståndet bör eftersträvas.	Låga kastanjabuskar mellan våghus och corps de garde tas bort.	1
			Slyuppslag tas bort årligen.	1–3
Träd	I norra delen av området mellan kruthus och corps de garde finns en gles trädunge bestående av lönn, ask och kastanj.	Området mellan kruthus och corps de garde bör hållas öppet för en visuell kontakt.	För en mer genomsiktlig miljö kan stamkvistning göras för att lyfta kronorna. Alternativt kan enstaka träd tas ner ifall trädkronorna sluter sig och allt för mycket skymmer kontakten mellan byggnaderna. Lönn tas ner i första hand.	2
	Sydväst om våghuset ner mot västra bryggan finns en hel del lönn och ask med inslag av fågelbär, ek och oxel.	Många av träden skymmer kruthuset och våghuset. Genom föreslagen åtgärd kan miljön återigen synas och upplevas från staden.	Trädskiktet glesas betydligt, främst tas lönn och ask bort vid våghus samt dungen vid västra bryggan. Oxel och ek sparas.	1
Västra bryggan:	Den västra bryggan är gräsbeväxt med en kant av cementblock/gjuten kant av cement. Grunden är uppförd av murad sten. Längst ut finns ett trädäck samt en mindre parallell träbrygga.	Bryggan är central för möjligheten att ta emot besökare på ett säkert och tillgängligt sätt.	I bryggans stenkonstruktion finns sättningar, sprickor och hål.	1
			Översyn och renovering av bryggan.	1

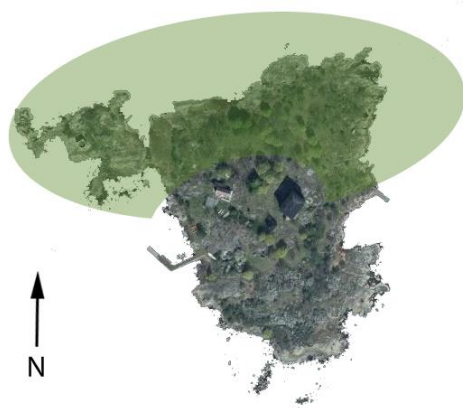

Markområde, del B

Mål för skötselåtgärder: Kruthuset och våghuset är till stora delar synliga mot staden likväl som vyer kan upplevas från Mjölmarholmen in mot staden. Området är relativt öppet med spridda, tuktade buskage av varierande slag. Trädskiktet är glest och utgörs främst av solitära träd av olika slag. Området utmed vattenlinjen hålls öppet med endast låg växtlighet. Området är förhållandevis tillgängligt med klippta stigar utmed lämpliga sträckor.

Typ	Beskrivning, arter mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Mark-vegetation	Området är halvöppet med en blandning av öppna gräsytor, berg i dagen och spridda mer eller mindre täta buskage av t ex trädgårdsväxter såsom syrén och snöbär och vilda arter som björnbär, nypon, fläder, slån, hagtorn och en. Till de båda bryggorna finns delvis klippta, mer eller mindre anlagda stigar. Utmed sjösidan dominerar öppna berghällar.	Förekomst av trängda enbuskar tyder på att området tidigare har varit mer ljusöppet.	De täta buskbeväxta områdena vid grillplats och toalett röjs rejält som en engångsåtgärd för att öppna upp. Därefter röjs och tuktas buskagen årligen med utgångspunkt från öppna områden. Enbuskar röjs fram och gynnas fortsättningsvis.	1–3
			Gräsytorna slås av årligen. Röjningsavfall tas bort.	1–3
			Gångstigar klipps/slås av kontinuerligt under växtsäsongen för att upprätthållas. Nya gångstråk kan skapas, ev med utgångspunkt från redan upptrampade stigar eller medveten styrning av besökare.	1–3

Typ	Beskrivning, arter mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Träd	Trädsiktet är bitvis tätt bestående av främst lönn och ask med inslag av ek, oxel, och fågelbär.	Många av träden skymmer kruthuset och våghuset. Genom föreslagen åtgärd kan miljön återigen synas och upplevas från staden. Trädbeståndet är generellt ungt eller medelålders. Oxlarna tillhör troligen några av de äldsta träddividerna. Ett äppelträd nära grillplatsen i söder har god frukt, av okänd men troligen förädlad sort.	En stor del av de träd som skymmer byggnaderna tas ner, i första hand lönn och ask men även enstaka träd av andra trädslag.	1
			Unga oxlar sparas som efterföljare till äldre träd, även spärrgreniga ekar.	1
Östra bryggan:	Bryggan är uppförd av huggen sten som har lagts som ett fundament med en ovansida av gjuten cement.	-	I bryggan finns omfattande sprickor, sättningar och hål. Den yttersta delen lutar utåt. Översyn och renovering av bryggan.	2
Toalett- och uthusbyggnader	Nära västra bryggan finns ett par enkla träbyggnader med pulpettak som bl a har inrymt toalett.	-	Byggnaderna är i allmänt dåligt skick som bidrar till ett negativt visuellt intryck av Mjölnerholmen. Toalettbyggnaderna bör tas bort och ersättas med mer gediget byggda utrymmen som passar in i miljön, alternativt inrymmas i eller i anslutning till befintligt corps de garde.	2

Markområde, del C

Mål för skötselåtgärder: Denna del av Mjölmarholmen utgörs av omväxlande träddungar och öppna gräsytor med spridda buskage. Strandområdet utgörs av öppna berghällar med låg vegetation och en gles vegetationszon innanför. Enstaka gångar gör det möjligt att ströva omkring här, men området är inte lika publikt och tillrättat som den södra halvan av Mjölmarholmen. Denna del har en mer naturlig karaktär präglad av extensiv skötsel.

Typ	Beskrivning, arter mm	Kommentar	Skadebild, åtgärdsförslag	Prio
Mark-vegetation	Området är halvöppet med en blandning av öppna gräsytor och spridda mer eller mindre täta buskage av t ex snöbär, slån, en och en del björnbär. Utmed sjösidan dominerar öppna berghällar.	Förekomst av trängda enbuskar tyder på att området tidigare har varit mer ljusöppet.	Med några års mellanrum röjs vegetationen i området. För tillgänglighetens skull bör särskilt björnbär röjas och begränsas. Buskage röjs och begränsas i omfattning med utgångspunkt från redan öppna områden. Enbuskar gynnas.	3
Träd	Trädsiktet utgörs av dungar av medelålders till ung lönn och ask, med inslag av kastanj, oxel och äpple.	-	Trädsiktet glesas i första hand i anslutning till redan öppna gräsytor samt utmed strandlinjen. Dungar med träd eftersträvas. Lämpliga träd kan sparas som solitärer.	3

Vård- och restaureringsplan

Vård- och restaureringsplanen innehåller två separata delar. Dels tips på åtgärder *som årligen bör utföras* oavsett övrig skadebild, dels råd och anvisningar som bör följas i samband med uppkomna skador – samt de skador som uppmärksammades vid inventeringen inför denna vård- och underhållsplan och som redovisas ovan i Detaljbeskrivning av byggnadsminnets skyddade delar.

Årligen återkommande åtgärder

Som normalt underhållsarbete räknas alla åtgärder som är säsongsbundna, t ex att på sommaren klippa gräset och rensa sly regelbundet och att på vintern skotta snö. Efter varje vinter bör taken besiktigas och varje år bör även samtliga luckor och dörrar öppnas och funktionskontrolleras. Om någon glasruta går sönder ska denna bytas utan dröjsmål. Se även tabellen i slutet av kapitlet. Till normalt underhållsarbete räknas även omfogning och omfästning av lösa grundstenar (om kalkbruk används), inspikning av lösa panelbrädor (om blank spik används) och omkittning av fönster (om linoljekitt används).

Råd och anvisningar

Vid arbeten på ett byggnadsminne finns ett par generella och enkla riktlinjer att förhålla sig till, eftersom avsikten är att behålla den kulturhistoriskt värdefulla byggnaden i ett givet tillstånd – det vill säga så som byggnaden gestaltade sig vid tidpunkten för byggnadsminnesförklaringen. Dels ska för byggnaden sett traditionella material och metoder användas, dels ska tillstånd att genomföra arbetet sökas hos Länsstyrelsen, så vida det inte är fråga om normalt underhållsarbete. Om osäkerhet föreligger bör Länsstyrelsen tillfrågas. Sättet att använda sig av traditionella material och metoder innebär även att en uppkommen skadebild kan anses som ”traditionell”, och den blir därmed förhållandevis enkel och billig att åtgärda.

Skador kan sorteras in i dels pågående, dels äldre ej pågående. I vissa fall upplevs en skada som mer dramatisk än den i själva verket är. I sådana fall, om skadan inte är pågående och byggnadens tekniska funktion inte är förbrukad, kan eventuellt den angripna delen ses som bevarandevärd patina. Eftersträvan bör vara att minimera åtgärderna. Att tänka på är att takskador alltid ska ges omedelbart företräde i samband med reparation eller restaurering – inga andra skador kan anses vara viktigare!

Nedan anges råd och anvisningar för hur byggnadsbeståndets olika konstruktionsdelar lämpligen kan behandlas i samband med skada.

Grund

Lösa stenar trycks på plats med handkraft. Ofta kan en kofot eller ett spett vara bra att använda, på det att stenar kan ”rickas” på plats. Slägga få dock ej användas! Behöver slagkraft nyttjas ska en gummi- eller träklubba användas. Lösa stenar kan med fördel kilas på plats med mindre stenar innan t ex omfogning sker (se vidare nedan under Murning).

Panel

Komplettering av panel ska ske med finsågade fur- eller granbrädor av god kvalité i mått likt befintligt utförande. Helst ska bandsågat material användas (om klingsågat material används ska det säkerställas att upprepade bågformiga sågmärken inte syns på brädorna). Fiberriktningen ska vändas nedåt. Fästning utförs med blank spik (lämpligtvis 3"). Avfärgning sker med faluröd slamfärg i två strykningar, där första strykningen ska torka innan nästa appliceras. Nya locklister ska vara 2", likt befintligt utförande, samt fästas med blank spik.

Tak

Skadat papptak lagas omgående med material och metoder likt befintligt. Då taket utgör den viktigaste komponenten för en byggnads fortlevnad bör auktoriserad hantverkare anlitas.

Plåt

Skador på plåtdetaljer, t ex skorstens inskottsplåt, ska utföras av auktoriserad hantverkare.

Fönster

Vid omfästning av hörnjärn behöver troligtvis de gamla skruvhålen borraras upp (8 mm träborr), dock ej genomgående. Rundstav av fur, 8 mm, trycks ner i hålen efter att vattenfast trälim applicerats. Nya skruvar ska vara av spårmodell, inte stjärnskruv! Hörnjärnen kan rostskyddsbehandlas med t ex mönja innan strykning med linoljefärg i kulör likt fönstren. Järndetaljer kan även linoljebrännas för att skapa ett mer bestående skydd. Detta sker genom att t ex hörnjärn glödgas med gasolbrännare och doppas i linolja. Därefter hängs detaljerna på torkning, vilket kan ta ett par dagar utomhus i sommarväder. När linoljan torkat sitter den fast som ett tunt skinn på järnet.

I samband med byte av trasigt glas bör i första hand svenskt begagnat munblåst glas användas, i andra hand nytillverkat munblåst glas. Planglas (floatglas) ska inte användas på byggnadsminnet! Nytt glas fästs med handspikade kopparstift i de rengjorda kittfalserna och kittning utförs med linoljekitt. För att snabba på oxidering av kittets yta kan ett tunt lager sickativ strykas på kittet. Det ska säkerställas att kittet fäster mot glaset och att de inre hörnen görs skarpa. Då kittet hårdnat något sker målning likt fönstrets kulör. Färgen stryks ut på glaset ca 2 mm. Renskrining med rakblad kan bli nödvändigt (används tillsammans med spackelspade för att få raka skär).

Murning

Fogning och murning ska ej ske i direkt solljus, ej heller då temperaturen riskerar att sjunka till minusgrader. Lämpligaste perioden för fogning/murning är mellan maj–augusti. Efter omfogning bör ytorna eftervattnas minst två gånger med tre till fyra timmars mellanrum (kan ske med duschspruta). Innan påslagning av nytt bruk ska skadade/renkratsade ytor först noga vattnas med rent vatten för att förhindra att äldre murbruk i anslutning till skadan suger vattnet från nypåslaget bruk (gäller t ex vid omfogning av grund).

Putsning med kalkbruk bör utföras av auktoriserad hantverkare så att befintlig ytstruktur inte förändras. Innan tillblandning av nytt putsbruk ska det gamla bruket undersökas. Nytt bruk blandas med liknande fethetsgrad och ballastfraktion som det gamla bruket. Vid putsning gäller samma klimatregler som i stycket ovan.

Fig. 14. Exempel på fogbortfall på grunden, sydvästra sidan.

Målning

Snickeridetaler såsom fönster, dörrar, fönsterluckor etc, ska målas med linoljefärg i kulör likt befintlig efter att äldre, flagad färg skrapats bort. Färgen ska vara pigmentäkt och av god kvalitet. Efter applicering fördrivs färgen med platt pensel så att inga fåror syns. I första hand ska tillverkarens rekommendationer följas, alternativt ska färgen förtunnas med balsamterpentin; 20% till grundfärg och 10% till mellanstrykningsfärg. Slutstrykningen utförs utspädd. Notera att färgen påförs mycket tunt – linoljefärg i tjocka lager rynkar sig då linoljan oxiderar i kontakten med syre. Färgen ska torka ordentligt innan nästa lager påförs. Normal torktid för klubbfri yta är 1–2 dygn under normal sommarväderlek. Lämpligtvis kan grund- och mellanstrykning utföras tidigt på säsongen och slutstrykningen mot slutet, alternativt året därpå. Observera att torktiden för linoljefärg ökar drastiskt under 11 plusgrader!

Även järndetaljer har traditionellt sett strukits med linoljefärg. Som regel skedde grundmålning med blymönja, men då det är svårt att få tag på detta material kan i stället järnmönja användas. Mellan- och slutstrykning kan utföras med utspädd färg i två mycket tunna strykningar. Torktiden är något längre på järndetaljer. Innan målning ska rost först avlägsnas, t ex genom skrapning med kniv eller stämjärn och slipning med mägelduk. Maskinell slipmaskin kan även användas.

Markskötsel

Skötselåtgärder ska utföras med hänsyn till områdets växt- och djurliv. Med ett rikt fågelliv och antagligen gynnsamma miljöer för grod- och kräldjur är detta särskilt viktigt. Till exempel bör röjning och slåtter inte genomföras förrän tidigast i juli månad, för att minimera störning på exempelvis häckning och fortplantning.

Kraftig vegetation och buskar utmed fasaderna röjs med grästrimmer och/eller röjsåg en eller vid behov två gånger/växstsäsong. Buskar skärs ner så nära markytan som möjligt. Åtgärden genomförs lämpligen under sommaren då växtligheten innehåller som mest näring och växtkraft. Röjning med grästrimmer passar framför allt bra där växtligheten är mycket frodig med få, kraftigväxande och dominerande arter. Gräset utmed anlagda gångstigar slås under växstsäsongen av med ett tätare intervall, eventuellt med gräsklippare, för att upprätthålla tillgängligheten. Skötselinsatserna kan med fördel delas upp i etapper under några års tid.

Avslaget gräs och röjningsavfall från buskar tas bort för att underlätta framtida skötsel samt undvika gödningseffekt. Enstaka stammar och mindre rishögar kan lämnas på lämpliga platser som så kallade faunadepåer, vilka kan bidra till en ökad biologisk mångfald. Dessa bör placeras i solbelysta och öppna lägen, men helst inte nära gångstigar. Område C är mest lämpat för faunadepåer då det är minst publikt och har en mer naturlig karaktär.

Såväl i restaureringsarbetet som i den löpande årliga markskötseln hade bete med förslagsvis får varit mycket lämpligt. Möjligheterna bör undersökas, även om det kan finnas svårigheter att lösa den dagliga tillsynen. Även en kortare period med bete kan vara positivt för området. Med bete kan de kontinuerliga röjningsinsatserna minskas. Optimalt hade varit att släppa får på bete direkt efter den initiala, omfattande röjningsåtgärden, då de kan hålla tillbaka buskvegetationen och beta slyuppslag och stubbskott från nedtagna träd. Får är särskilt effektiva vid bete av taggiga och torniga buskar som det finns gott om på Mjölmarholmen. De mest publika delarna kan eventuellt stängslas ifrån, men med övergångar på ett antal platser kan besökare få tillgång till hela området.

Trädfällning och röjning av buskar görs med fördel under vintern när det är tjäle för att undvika eller minimera markskador. Eftersträva att bibehålla en variation av arter och åldrar i träd- och buskskiktet. Eftersom oxelträden tillhör de äldsta träden, är det viktigt att tänka på att spara unga oxlar så att en successiv förnying kan ske.

Besiktning av markerna bör göras i text och bild minst en gång om året. Protokoll över genomförda åtgärder upprättas som en dokumentation. Var uppmärksam på slitage av besökare och eventuella evenemang som riskerar att påverka området negativt. Genom klippta gångar kan besökarnas rörelsemönster styras. Genom den kontinuerliga skötseln finns det goda möjligheter att i ett tidigt skede uppmärksamma förändringar i miljön.

Lathund för det årliga vård- och underhållsarbetet

(Med utrymme för egna anteckningar)

Åtgärd	Vår 1 mars-31 maj	Sommar 1 juni-31 aug	Höst 1 sept-30 nov	Vinter 1 dec-28 febr	Ansvarig (signatur)
Slå av gräs och hålla efter övrig vegetation.		x	x		
Invändig städning.	x				
Vinterförberedelse (ställ in sommarmöbler, lösa föremål etc).				x	
Snöröjning.	x			x	
Kontrollera luckor och dörrars funktion.	x				
Besiktiga tak.	x				
Målningsarbeten.		x			
Murningsarbeten.	x (from 1 maj)	x			
Funktionskontroll av vatten och avlopp.	x				

Fotodokumentation

Litteratur- och ritningsförteckning

Blekinges byggnadsminnen. En källa till vår historia. 2015. Länsstyrelsen i Blekinge län.

Bromé, Janrik, 1930. *Karlskrona stads historia. Del 1 1680-1790.*

Carlsson, Matths, Pehrsson, Ann-Sofie, Ruckert, Mattias och Jiri Slechta 1991. *Kruthuset på Mjölmarholmen, Karlskrona. Bebyggelsevårdsprojekt ht-91, Arkitektur LTH.*

Clemensson, Gustaf, 1938. *Flottans förläggning till Karlskrona.*

Svanberg, Tommy, 2006. *Basareholmen i Karlskrona.* Varvshistoriska föreningen i Karlskrona.

Wenster, Ivar, 1998. *Fyrverkarverkstäder i Karlskrona.* Marinmuseum Aktuellt.

Örlogsstaden Karlskrona – ett levande världsarv, 1998. Karlskrona kommun och Länsstyrelsen i Blekinge län.

Arkiv

Blekinge museums arkiv

Krigsarkivet

Internet

Digitalt museum <https://digitaltmuseum.se/search/?aq=context%3DDowner>

Lantmäteriet, Historiska kartor <https://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/Historiska-kartor/>

Riksantikvarieämbetet, Fornsök <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Riksantikvarieämbete, Kulturmiljöbild http://kmb.raa.se/cocoon/bild/public_search.html

Bilaga 1 – Byggnadsminnesbeslut

RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

Storgatan 41, STOCKHOLM 6

1 inre skrivelse till

dirB 7100/68 Skovpas.

152
RESOLUTION

26
28. 11. 1968

1 (2)

13

Riksantikvariens beslut den 28 november 1968 i ärende angående byggnadsminnesförklaring jämlikt lagen den 9 december 1960 om byggnadsminnen av Kruthuset och våghuset på Mjölmarholmen, stadsäga 114 i Karlskrona, Blekinge län.

Sedan fråga väckts om att förklara byggnaderna på stadsäga 114 i Karlskrona för byggnadsminnen har meddelande därom den 28 september 1967 översänt till inskrivningsdomaren vid rådhusrätten i Karlskrona, varjämte förslag till skyddsföreskrifter upprättats. Fastighetens ägare, Karlskrona stad, samt byggnadsnämnden i Karlskrona har förklarat sig icke ha något att erinra mot en byggnadsminnesförklaring eller mot de föreslagna skyddsföreskrifterna.

Enär Kruthuset och våghuset på Mjölmarholmen bevarar egenarten hos gången tids byggnadsarkitektur och med hänsyn därtill är att anse såsom synnerligen märkliga samt under beaktande av vad i övrigt i ärendet förekommit, förklarar riksantikvarien, jämlikt 1 § lagen den 9 december 1960 om byggnadsminnen härmed Kruthuset och våghuset på Mjölmarholmen, stadsäga 114 i Karlskrona för byggnadsminnen.

I samband härmed meddelar riksantikvarien jämlikt 2 § nämnda lag följande skyddsföreskrifter:

1. Kruthuset och våghuset må ej utan riksantikvariens samtycke rivas eller till sitt yttre ombyggas eller på annat sätt förändras.
2. Kruthuset må ej utan riksantikvariens samtycke till sitt inre ombyggas eller på annat sätt förändras.
3. Stadsäga 114 må ej utan riksantikvariens medgivande ytterligare bebyggas eller bli föremål för annan väsentlig förändring.
4. De i punkterna 1 och 2 nämnda byggnaderna skall ägnas för deras bestånd erforderligt löpande underhåll.

RIKSANTIKVARIÉAMBETET

Den som icke åtnöjes med detta riksantikvariens beslut äger att däri söka ändring genom besvär, vilka skall ställas till Konungen och ingivas eller med posten insändas till Utbildningsdepartementet. Vid äventyr av talans förlust skall besvären ha inkommit till nämnda departement inom tre veckors tid från det klaganden fick del av beslutet, delgivningsdagen oräknad. Menighet, som klagat, äger fem veckors besvärstid från delfäendet.

Sven B. Jansson
Sven B. Jansson
Riksantikvarie

Per-Olof Westlund
Per-Olof Westlund
Avdelningsdirektör

RIKSANTIKVARIÉAMBETET

B

FÖREDAGEN

DEN 10/10/89

BESLUT: 10/10/89

Kopia till inskrivningsdomaren

Kopia till

Drätselkammaren i Karlskrona
Landsantikvarien i Karlskrona
Byggnadsnämnden i Karlskrona
Länsarkitekten i Blekinge län
Inskrivningsdomaren vid rådhusrätten i Karlskrona
Byggnadsminneshandlingarna

Ankom d. 8/11 1989

Riksantikvarieämbetet

Slotts Historiska Museum

ad 7100/89

Att såväl förslaget föredag utse, besvär över

detta beslut

icke infli skans dag till inkommit bekräftar, Stock

holm i utbildningsdepartementet den 2. jan. 1989.

Utan beakt

Ex officio.

Ursula Hornthoff

Ursula Hornthoff

Karlskrona kommun

Ang byggnadsminnesförklarad fastighet

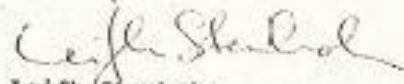
Kruthuset och våghuset på Mjölmarholmen, stig 114, Karlskrona

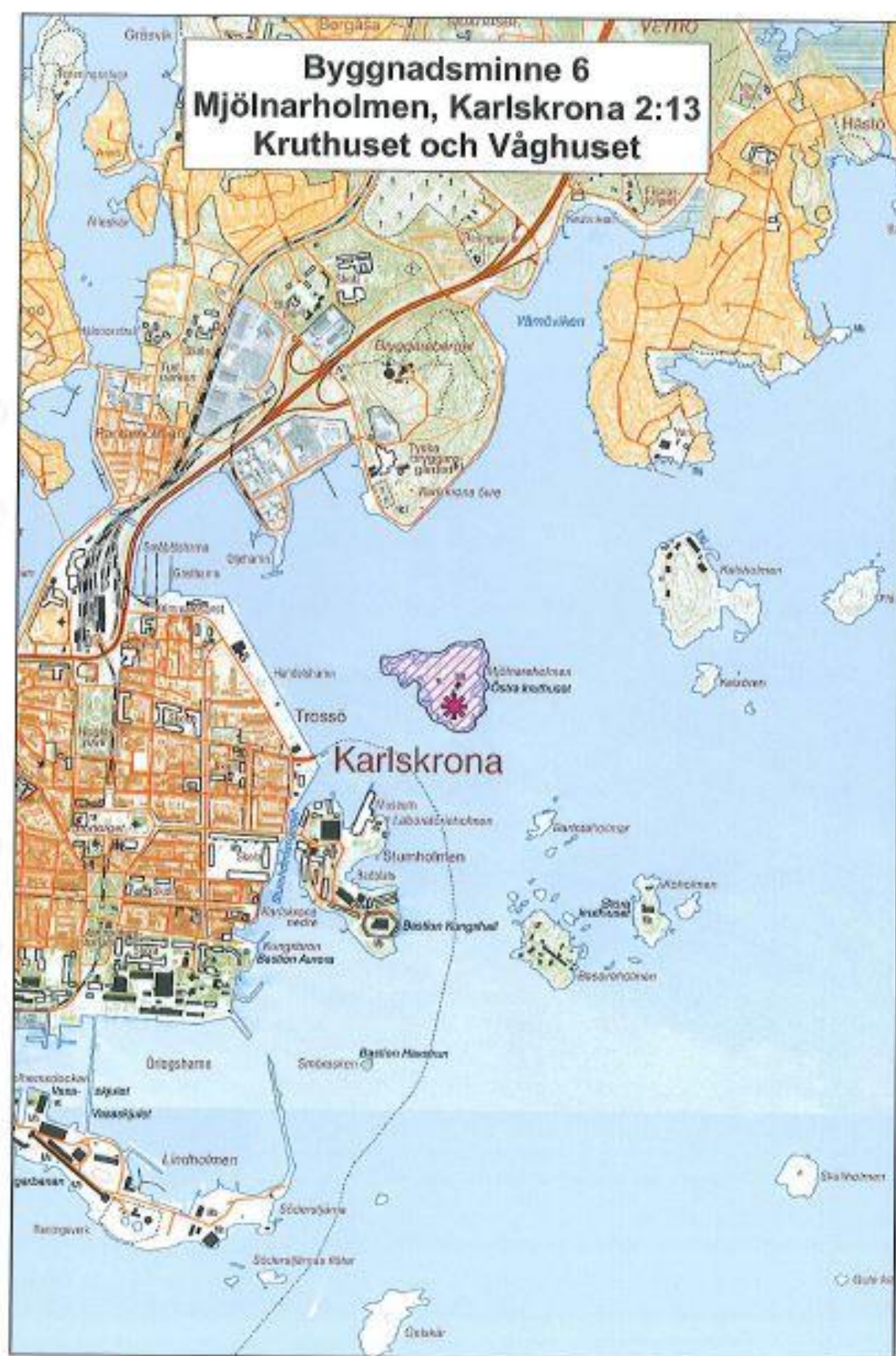
Med anledning av att en ny lag om kulturminnen m m (SPS 1988:950) trädde i kraft den 1 januari 1989 får länsstyrelsen meddela följande.

Genom den nya lagen upphävs bl a lagen (1960:690) om byggnadsminnen, men reglerna i den lagen ingår i sak oförändrade i kulturminneslagens 3 kapitel med vissa förtydliganden och redaktionella ändringar. Dessutom har vissa nya bestämmelser tillkommit. Bland dessa kan nämnas 3 kap 14 § andra stycket, enligt vilken länsstyrelsen vid tillstånd till ändring av byggnadsminne får ställa de villkor som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder åtgärden. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs.

Enligt övergångsbestämmelserna till den nya lagen skall beslut meddelade enligt den äldre lagen vid tillämpning av den nya lagen anses ha meddelats med stöd av denna. Detta innebär bl a att skyddsföreskrifter fortsätter att gälla och att villkor om dokumentation m m får ställas även vid ändring av sådana byggnader som byggnadsminnesförklarats enligt 1960 års lag.

Bengt Johansson
länsassessor

Leif Stenholm
länsantikvarie

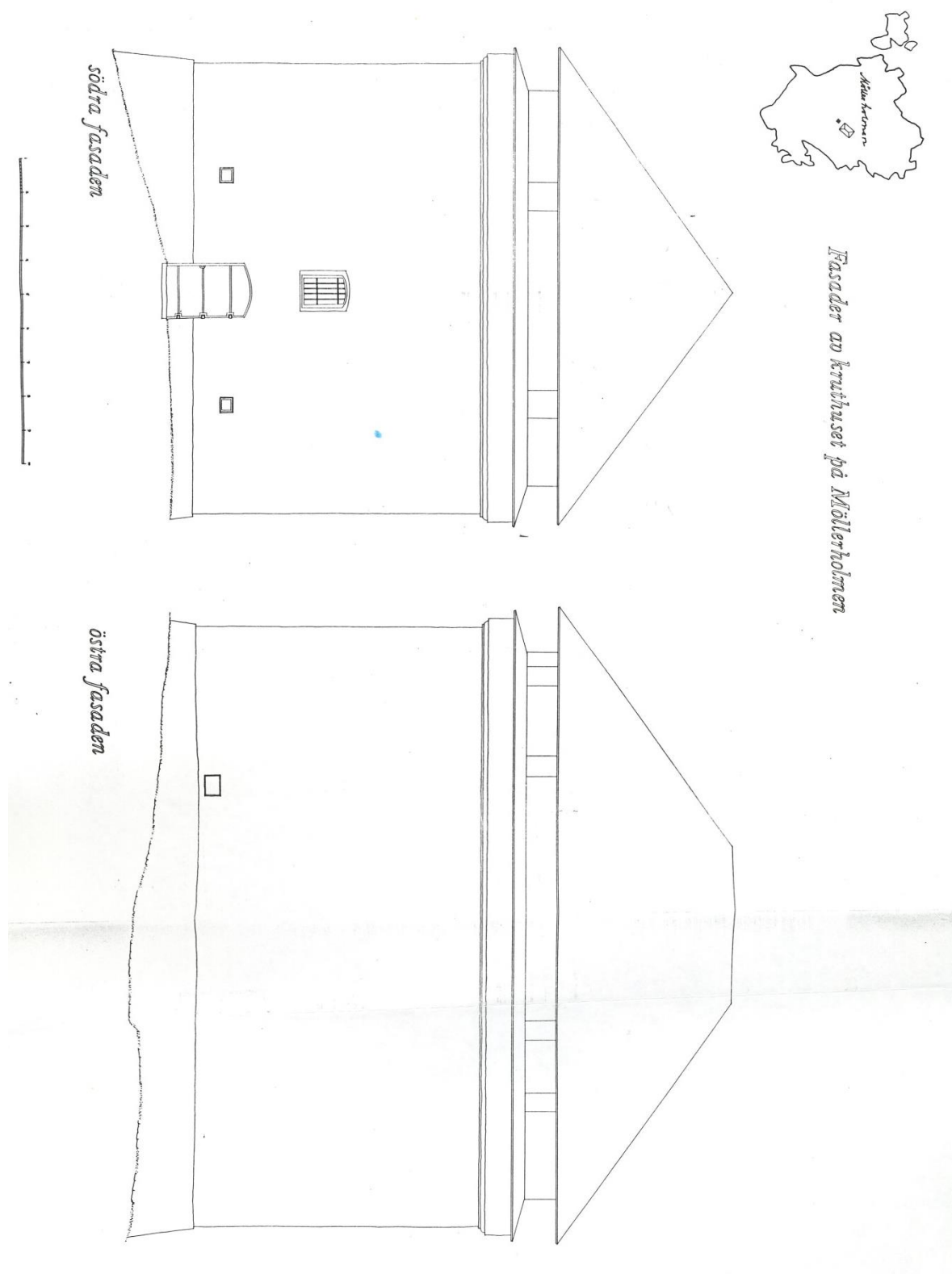

Byggnadsminne 6
Mjölnerholmen, Karlskrona 2:13
Kruthuset och Våghuset

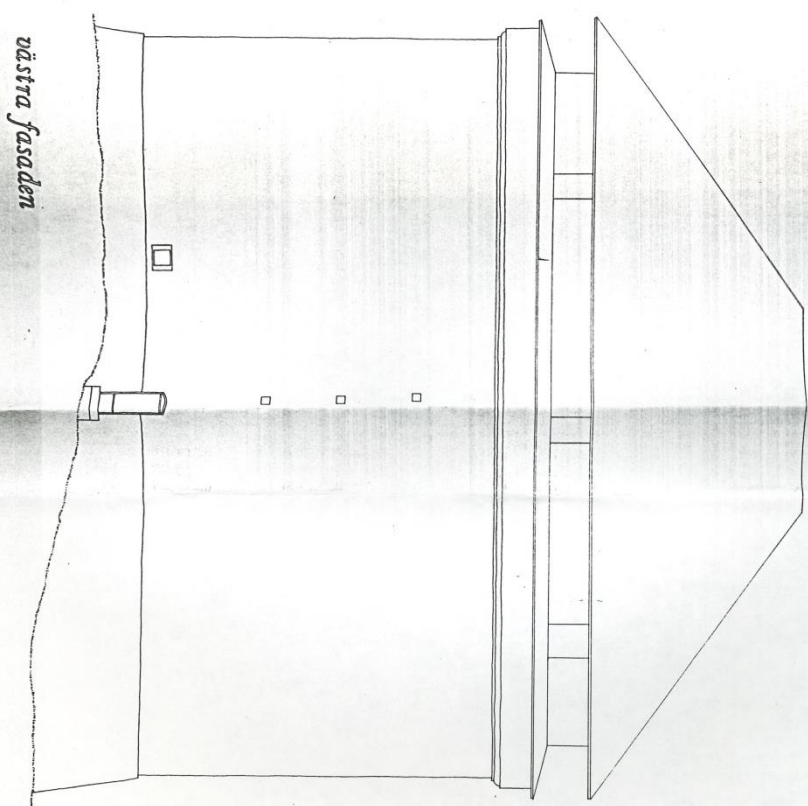
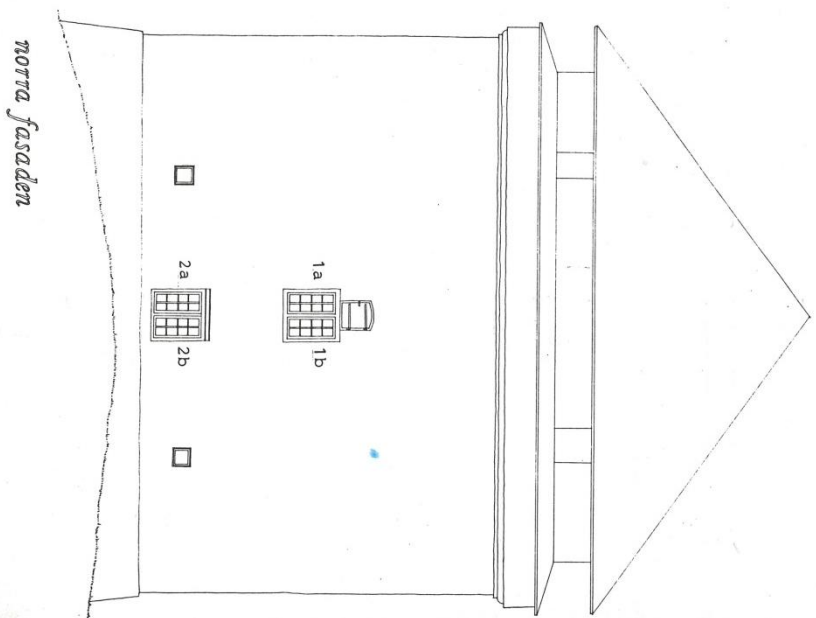
Bilaga 2 – Uppmättningsritningar

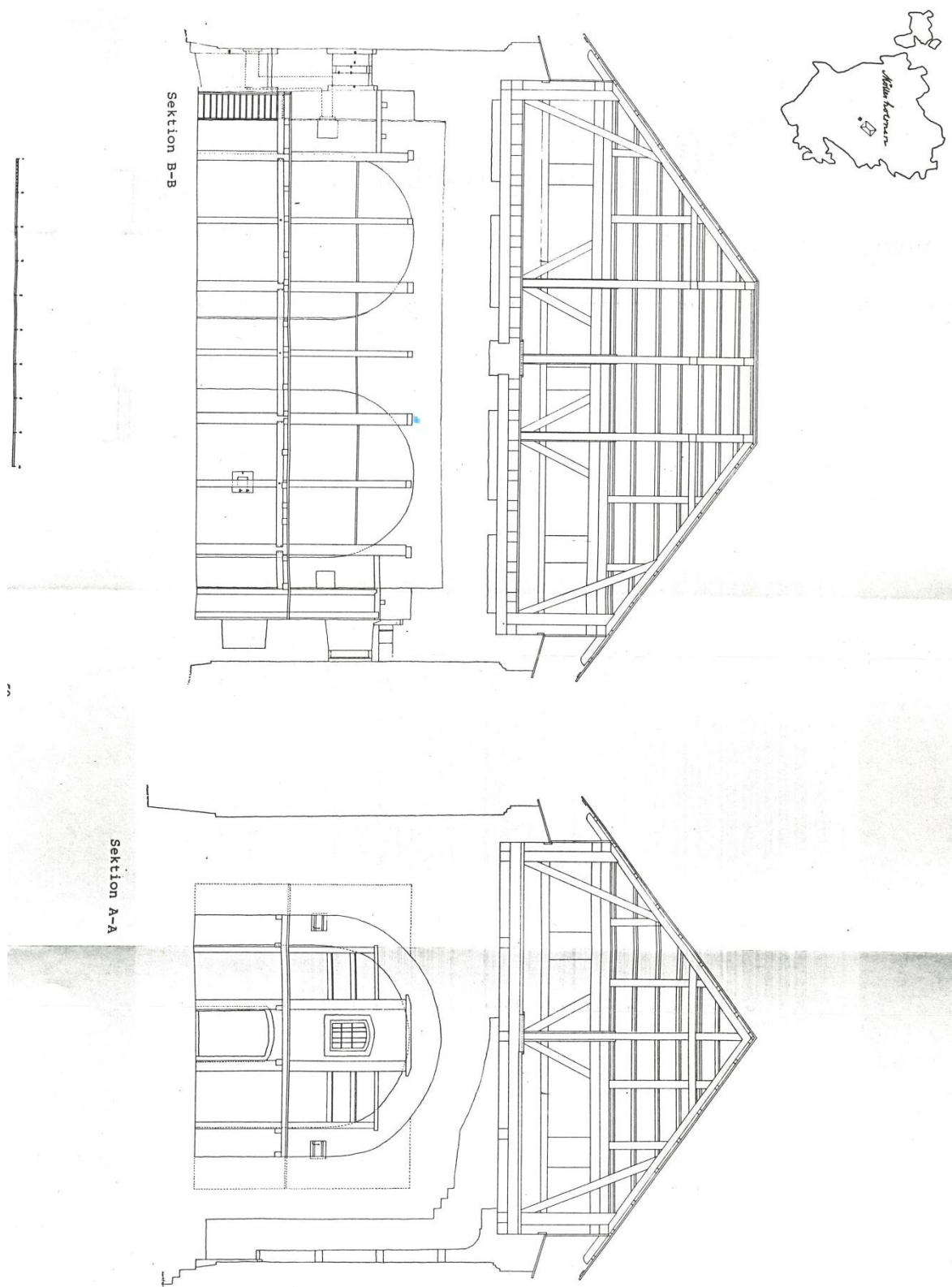
Upprättade av Lunds tekniska högskola, 1991

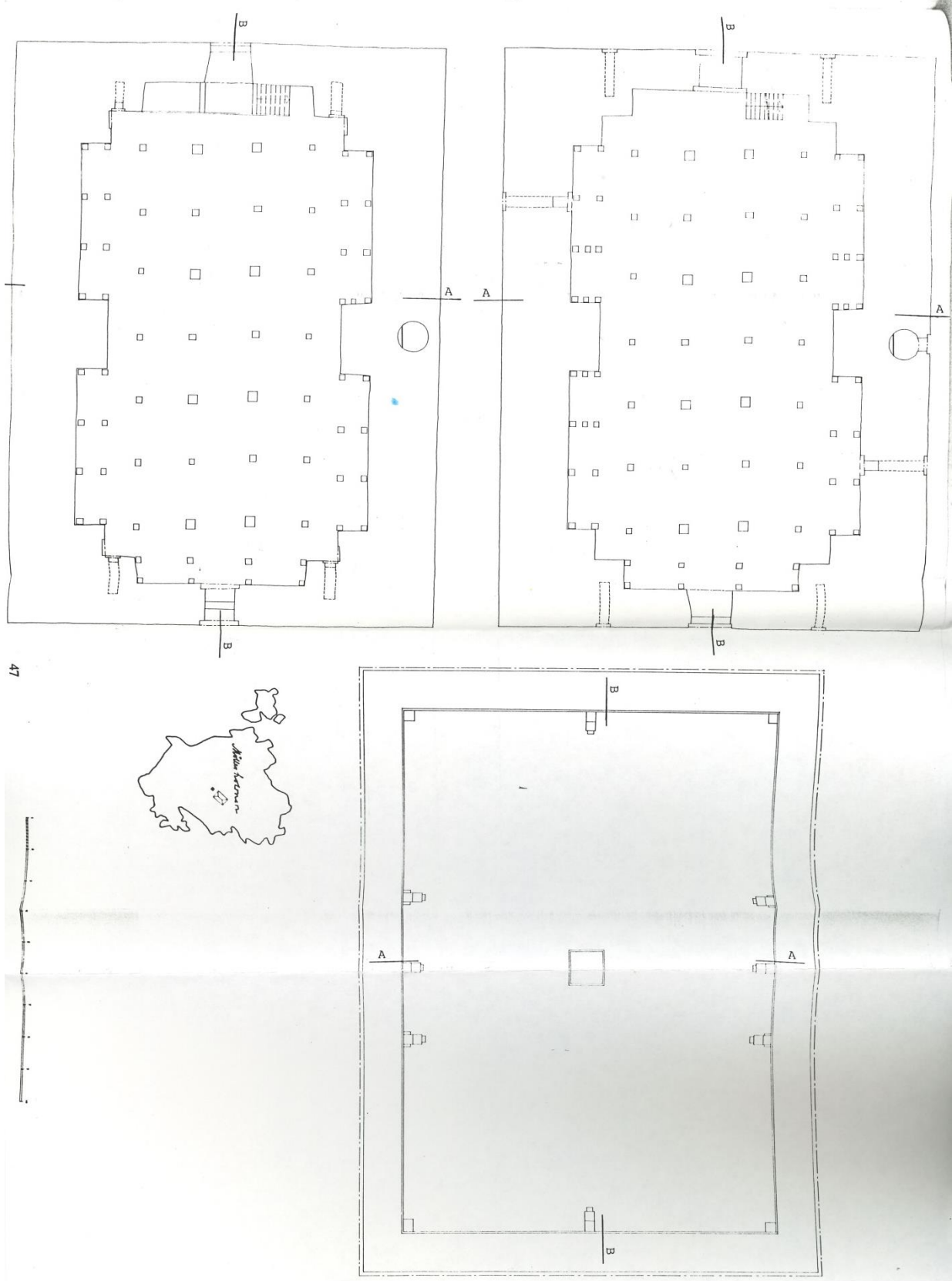

Fasader av kruhuset på Mollerholm

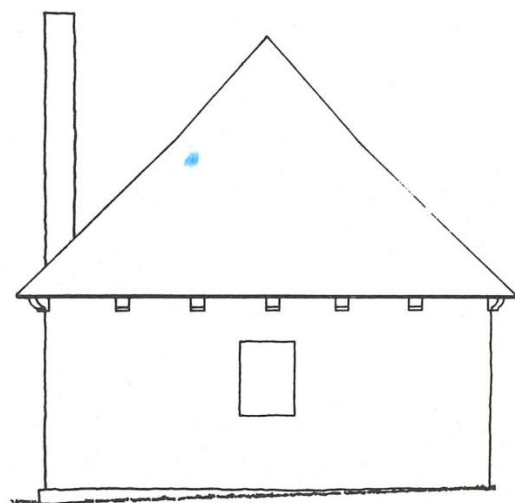
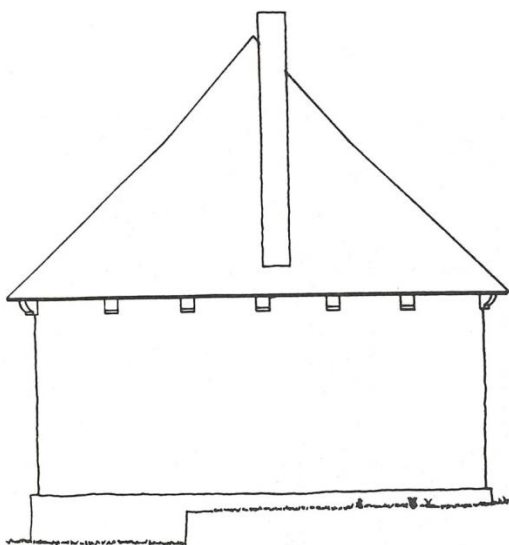
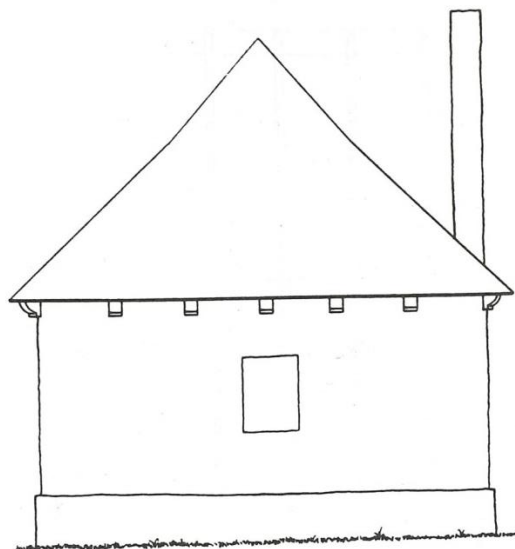
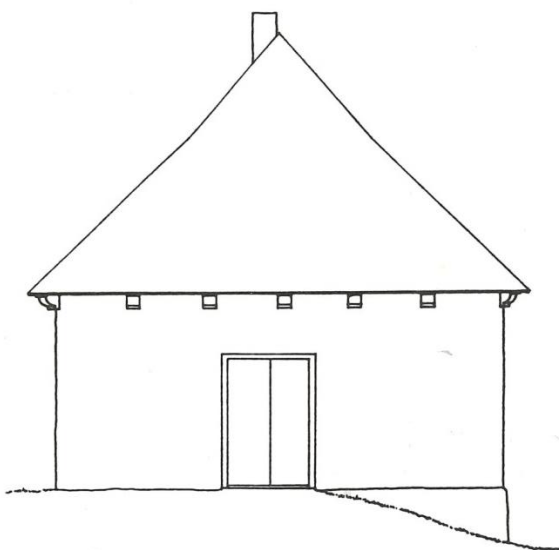

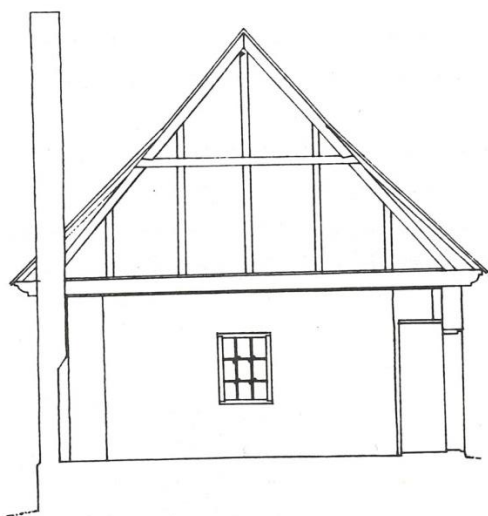
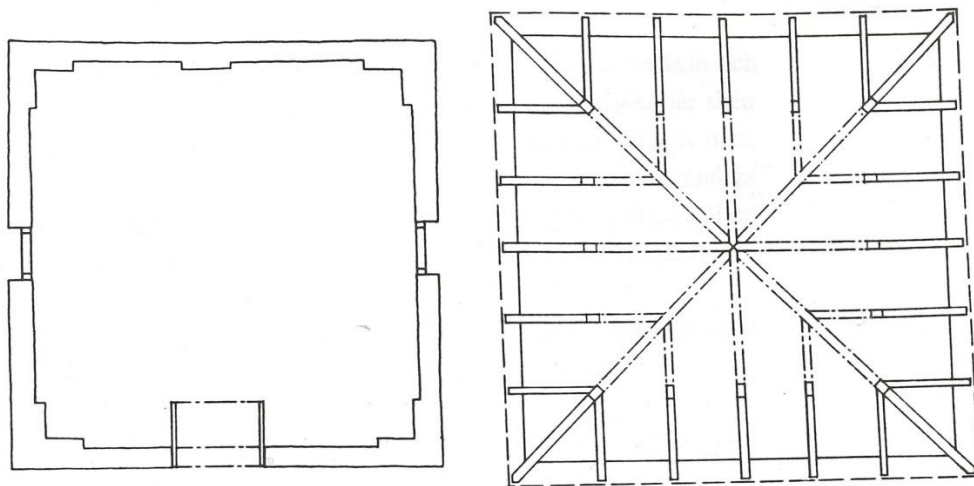
Kruthuset, sektioner genom lång- och kortsida.

Kruthuset, plan 1 och 2 samt vind.

Våghuset, fasader.

Våghuset, plan 1 och vind samt sektion.

**LÄNSSTYRELSEN
BLEKINGE LÄN**

SE-371 86 Karlskrona
Telefon 010-224 00 00
E-post: blekinge@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/blekinge